

Rom Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Pol ramavən maməvisau irapw nægkiariien amasan səvəi Kristo ia kwopun me. Navəniən səvənhi səro kahar irə rino sampam nənə in rirai nəkukuə i revən ti nakalasia me fwe Rom ia nuk 56 uə 57. Ia navəniən səvəi Pol in rokeikei mə trukupwən mevən fwe Jerusalem nənə mevən mwi fwe taon Rom mine tənə Spen. In rirai nəkukuə i mə irəha tuhəpnəpenə ti nuveheien səvənhi. Nægkiariien asori ia nəkukuə i in i natukwatukwien. Pol ramahatən ia nəkukuə i mə: 1) iərmama riti riwən ratukwatukw; 2) Iesu Kristo əpa in ratukwatukw, məmher; 3) trini minuə səni nipərhiəniən ia Iesu Kristo, in truvehi raka kitaha ia niskaiien səvəi nərhəien, nənə muvei pehe nimiruien vi m kitaha, nənə mo kitaha satukwatukw ia nəmri Kumwesən; 4) kitaha nakalasia me tsaməkeikei mharə ia narəien sə ro ikinan sə Kumwesən rokeikei.

Nægkiariien sə rakupwən

¹ *Iou Pol. Iou iərmama riti sə iakamo tukwini nari m Iesu Kristo. Kumwesən rinəkwein iou mə aposol, nənə məmri karen iou mə iou iərmama takəvisau irapw nægkiariien amasan səvənhi.

² *Nægkiariien amasan i, in ruvəni raka tui ia nægkiariien me səvəi profet me səvənhi səməme

* **1:1:** Wok Me 9:15, 13:2, Kal 1:15 * **1:2:** Rom 16:25-26

kamharə ia Nəkukuə Ikinan. 3-4 *Nəgkiariien amasan nəha raməgkiari ia Tini, in nəha Iesu Kristo Iərimənu səkitaha. In riməuvehe iərmama riti riməuku pen ia kwənəkwus səvəi Kig Tevit. In rimamhə nənə Kumwesən rahatən mə in Tini atukwatukw nəpən ro in rətui mwi ia nemhəien səvənhi ia niskaiien səvəi Nənimwən Ikinan. 5 *Ia Kristo, Kumwesən ro ramasan m kimaha, muvehi pehe wok amasan m kimaha mə kimaha aposol me. Riməuvei pehe wok i m kimaha mə tahəkwein ia nərmama ia tənəmtənə me pam mə tuhəni nīpərhienien irə, mho nəkwan. Nənə nəpən irəha kamho iaminha irə, mamhəuvehi utə nəghi Iesu.

6 Wok i rineste kimiaha mwi. Kimiaha nərmama Kumwesən rinəkwein ia kimiaha mə kimiaha səvəi Iesu Kristo. 7 *Nəkukuə i rauvehe tukumiaha pam fwe taon nəha Rom. Kumwesən rokeikei kimiaha, məkwein kimiaha mə kimiaha nərmama ikinan me səvənhi. Pwəh Kumwesən tata səkitaha, mine Iesu Kristo Iərimənu səkitaha trouəriari pehe namasanien mine nəməriniuen m kimiaha.

Pol rokeikei mə trevən mətoni nərmama me səvəi Iesu Kristo ia taon nəha Rom

8 *Kurirə iakəgkiari iakuə ia nəghi Iesu Kristo takini vivi Kumwesən səiou tukumiaha pam ti nəri nə mə nərmama ia tənəmtənə me pam kamhəregi nəvisaiuen ia nahatətəien səkimiaha. 9 *Kumwesən sə iakamo tukwini nari min ia rerik pam ti nini irapwien nəgkiariien amasan səvəi Tini, in rinətə raka noien səiou mukurən mə ia

* 1:3-4: Mat 22:42, Wok Me 13:33, Rom 9:5, 2Tim 2:8 * 1:5:

Wok Me 26:16-18, Rom 15:18, Kal 2:7-9 * 1:7: Nam 6:25-26, 1Kor

1:2, 2Kor 1:1, Efes 1:2 * 1:8: 1Tes 1:8 * 1:9: Efes 1:16, Fil 1:8,

1Tes 2:5,10

nəpɪn me pam iakani kɪmiaha ¹⁰ *ia nəfwakiien me səiou. Iakaməres mə trɪni mɪnuə nətərigien pərhien səvəi Kumwesən, in trəsevər ia suatuk riti pwəh iakuvehe mətoni kɪmiaha rəmwhen iakineitenhi tui mə tako.

¹¹ Iakokeikei pɪk mə takuvehe mətoni kɪmiaha muvehi pehe nasituien riti səvəi Nənɪmwɪn Ikinan pwəh rərpwi əknekɪn mwi kɪmiaha. ¹² Nɪpwrai nəgkiariien i mə nahatətəien səkɪmiaha rukurən nasituien ia nirak nənə səiou mwi rukurən nasituien ia kɪmiaha. ¹³ *Piak me ramasan mə tihəukurən mə nəpɪn rɪpɪk rərɪk ramrhi mə takuvehe məti pehe ia kɪmiaha, mətə nəpɪn me pam narimnari me rɪpɪk raməsisəg iou ti nuveheien. Iakokeikei mə wok səiou trukua mə kwənkwan ia nɪmɪruien səkɪmiaha rəmwhen ia nɪmɪruien səvəi nərmama me rɪpko mhə irəha nəkur Isrel ia kwopun me.

¹⁴ Iou iərmama riti sə takaməkeikei məvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən m nərmama me pam, nərmama səməme həukurən nəgkiariien səvəi nəkur Kris mɪne noien səvənraha, mɪne nərmama səməme irəha həreirei, mɪne səməme irəha həukurən amasan nari, mɪne səməme həpwəh nukurən amasanien nari. ¹⁵ Ro iamɪnhi irə iakokeikei pɪk mə takəvisau irapw mwi nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən m kɪmiaha fwe taon nəha Rom.

¹⁶ *Iakaməgkiari iamɪnhi irə iou iapkauris anan mhə ti nəgkiariien amasan nəha ti nəri nə mə nəgkiariien amasan nəha in nɪskaiien səvəi

* **1:10:** Wok Me 19:21, Rom 15:23,32 * **1:13:** Wok Me 19:21, Jon 15:16 * **1:16:** Sam 119:46, Mak 8:38, 1Kor 1:18-24, Wok Me 13:46

Kumwesən ti nuvehimiruien nərmama me pam səməme kambahəni nīpərhienien irə, rīməkupwən muvehe ti nəkur Isrel, kurirə revən ti nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel. ¹⁷ *Ia nəgkiariien amasan səvənhi, Kumwesən ramo nərmama kambahətoni suatuk sə in rīnəmri irəha tuhesi pen tro irəha hatukwatukw ia nənimen. Suatuk nəha in nahatətəien fwe nukunen mamevən meste nəkrəkwerin sampam.^a Rəmwhen ia nəgkiariien i kīmərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,
 “Iərmama sə ratukwatukw ia nəmri Kumwesən ia nahatətəien səvənhi,
 in truvehi nīmīruien.”

Kumwesən niemaha raməpi ti noien ərəha me səvəi nərmama

¹⁸ *Kumwesən fwe ia neiai ramo nərmama kambahətoni mə niemaha raməpi pik in. In ramərpwīn noien ərəha me pam səvəi nərmama səməme kambahəruī nəkwān mamhərer tukuahag ia nīpərhienien səvənhi ia noien ərəha me səvənraha. ¹⁹ *In ramərpwīn noien ərəha me səvənraha ti nəri nə mə irəha həukurən nətoni atukwatukwien narimnari me pam səməme nərmama həukurən nətoniien Kumwesən irə. Kamho iamīnha irə ti nəri nə mə Kumwesən atukw rīnahatən atukwatukw irəha irə. ²⁰ *Fwe nukune narəien muvehe meste pehe ipwet mīne nərmama me pam həukurən nətoniien ia

* **1:17:** Rom 3:21-22, Hab 2:4 **a 1:17:** Suatuk riti mwi ti nīnīien nəgkiariien i ia vas 17 in i mə, “Ia nəgkiariien amasan səvənhi Kumwesən ramo nərmama kambahətoni natukwatukwīen səvənhi sə raku pen ti nahatətəien mamevən ia nahatətəien.” * **1:18:** Efes

5:6, Kol 3:6, 2Tes 2:12 * **1:19:** Wok Me 14:15-17, Wok Me 17:24-28

* **1:20:** Job 12:7-9, Sam 19:1, Hip 11:3

nənimenraha narimnari me səməme Kumwesən rino ia neiai mine tiprənə, nənə ro iamīnhi irə nəri auər a mə irəha ko həpkətoni mhə Kumwesən ia nənimenraha, mətə həukurən nətoniien ia narimnari me nəha mə niskaiien səvənhi ramevən a mīpko mhə sampam mine nīpərhiienien mə in Kumwesən. Ro iamīnhi irə nəgkiariien riti riwən ko irəha həni.

21 *Irəha həuvəukurən raka Kumwesən, mətə həpwəh nuvehi utəien nəghin mə in Kumwesən, nənə mhəpwəh nīniien tanak tukwe in. Mətə rerinraha ruvehe mīpkrhi amasan mhə nari, nənə nətərigien səvənraha ruvehe mīreirei nari rəmwhen mə kamharə ia nəpitəvien. 22 *Irəha kamhəni mə həukurən nari, mətə irəha həreirei nari, 23 *mhənəpwəh nəfwakiien m Kumwesən asori sətripkəmhə mhə ia nəpīn riti, nənə mhəuvən mhəfwaki pen m nənīmwi nari me səməme həmwhen ia iərmama sə tremhə, uə menu me, uə nərimīru me səməme kamhavən uə kamhərkou.

24 *Ro iamīnhi irə Kumwesən rəpwəh irəha, məseni irəha mə irəha tuhamesi pen a noien ərəha me səməme rerinraha rokeikei pīk mə tuho. Ro pen irəha kamho ia nīrəha me noien me ia nīpwrənraha sə ro a naurisien.

25 *Irəha hənəpwəh nīpərhiienien səvəi Kumwesən, mhəkwtəmhiri neikuəien, nənə mamhəfwaki pen m narimnari me səməme Kumwesən rino ia neiai mine tiprənə, mamho tukwini nari mīnraha, mətə həpwəh nəfwakiien m Kumwesən sə rino neiai

* 1:21: Efes 4:17-18 * 1:22: Jer 10:14, 1Kor 1:20 * 1:23: Dut 4:15-19, Sam 106:20 * 1:24: Wok Me 14:16 * 1:25: Jer 13:25, Jer 16:19, Rom 9:5

mine tīprānā, mhəpwəh no tukwiniien nari min. In nā Kumwesən sə kaməgnəgini rerin in. Ouəh, pwəh ro iamīnhi.

²⁶ Tī noien nāha irəha kamho, Kumwesən rəpwəh irəha, məseni irəha mə irəha tuhamesi pen a noien ərəha me səməme rerinraha rokeikei pik mə tuho sə ro a naurisien. Ro iamīnhi irə nīpran me nepwīn səvənraha kamhəpwəh noien i ratukwatukw, noien sə pran ramesi pen iərman səvənhi, nənə mhəuvən mamho noien i rīpkatukwatukw mhə, noien sə pran ramiri pran.

²⁷ *Ia noien a mwi nāha, nərman me nepwīn səvənraha kamhəpwəh noien i ratukwatukw, noien sə iərman ramiri pran səvənhi, nənə mhəuvən rerinraha ramevən pik ia nirəha me. Nərman kamho noien me nepwīn ia nirəha me sə ro a naurisien. Mətə Kumwesən ruvəuvei pen raka nərpwīnien mīnraha resi pen atukwatukw noien ərəha me səvənraha.

²⁸ Tī nəri nə mə nərmama həpkokeikei mhə mə tuhəukurən Kumwesən, in rəpwəh irəha, məseni irəha mə irəha tuhamesi pen a nətərigien ikou me səvənraha, mamho noien me həpwəh nəmwhenien. ²⁹ Rerīnraha rukuər ia noien ərəha mine noien ourour me pam. Irəha kamhəpwīg ti nautə səvənraha, mamhəmwəki nərmama. Rerīnraha rukuər ia nakresien, nousi əpuneien iərmama, nəvisəien, neikuəien, mine nətuiien suatuk ti nourahaien iərmama. Irəha kamhəni nikare nərmama, ³⁰ mamhouraha nəghi nərmama ia neikuəien me. Irəha kamhəmwəki Kumwesən. Irəha kamhəkwag raka ia nəgkiariien,

* **1:27:** Lev 18:22, Lev 20:13, 1Kor 6:9

mamhæfiutæ ia niræha, mamhærpwi iræha ia næp̄in me. Iræha kamhætui suatuk ti noien noien æræha me sëmæme nærmama hæpwæh ihi nukurænien. Iræha kamhæruī nækwai tata mine mama. ³¹ Ia rerinraha iræha hæreirei nari. Iræha kamhætefi nægkiariien me sævænraha. Nokeikeiien sævænraha riwæn ti iærmama. Iræha hæpwæh nætærigien nasækien sævai nærmama ti nasituien ia niræha. ³² Iræha hæuvæukuræn raka mæ nægkiariien atukwatukw sævai Kumwesæn rani mæ nærmama sëmæme kamho noien me i iam̄inaha iræ tuhamækeikei mhemhæ, mætæ iræha kamhæmwur pen ia noien me næha. R̄ipko mhæ noien æpa næha iræha kamho, mætæ kamhæseni mwi nærmama me sëmæme kamho noien me næha mæ ramasan a.

2

Kumwesæn ramærpw̄in noien æræha sævai nærmama ia noien atukwatukw

¹*Ro pen næri auær a mæ ik næfe iærmama, ikamo noien riti ræpwæh næmwhenien næp̄in ikamækiri noien sævai iærmæpæ. Tr̄ini minuæ ikini pen ti iærmama riti mæ sævænhi noien ræræha, mætæ ia nægkiariien næha ikani ikamousi atukw a ik. Ik næ iærmama sæ ikamækiri noien sævænhi, mætæ ik mwi ikamo noien æræha ræmwhen iræ. ² Kitaha sæukuræn mæ Kumwesæn ramo noien sæ ratukwatukw a næp̄in ramærpw̄in noien æræha me sævai nærmama sæ ro me iam̄inaha iræ. ³ Ik sæ ikamækiri noien sævai nærmæpæ, nætærigien sæim ræfo? Mæ ik mwi ikamo noien æræha me næha iræha kamho, næp̄in Kumwesæn trækiri noien æræha me sæim ko ikap raka iræ? Rekæm! ⁴*Uæ rosi ikamætæ æræha

* **2:1:** Mat 7:1-2, Jon 8:7

* **2:4:** Efes 1:7, 2:9, 2Tes 3:15

noien i sə Kumwesən ramo ia niram uə? In ramo ramasan pik tukw ik, nənə məpwəh nəmwəki akwauakwien ik, nətərigien səvənhi rəpwəmwis tukw ik. Ikukurən uə rekəm mə ramo noien amasan me mik mə noien nəha triri pen ik ikevən məpwəh noien ərəha me səim mīrəriɡ ia rerim?

⁵ Mətə ti nəri nə mə kəmkarwə riskai, ikəpwəh narakaien ia noien ərəha me səim mīrəriɡ ia rerim. Nənə ro iamīnhi irə ikamoeite niemaha sə tukuvei pehe mik ia nəpīn səvəi niemaha. Ia nəpīn nəha Kumwesən tro nərmama hətoni nəkiriiēn səvənhi sə ratukwatukw, ⁶* ti nəri nə mə in trərəku nərmama kuatia kuatia resi pen nəfe noien me həno. ⁷* Nərmama me səməme kamhərer əknekīn ti noien noien amasan ia nəpīn me mə tuhəuvehi nəgnəɡīniēn, mīne nisīaiēn, mīne nīmīruēn i nemhəien riwən irə, Kumwesən truvei pen nīmīruēn rerin mīnraha. ⁸ Mətə nərmama me səməme kamho a nari rerinraha rokeikei, nənə, mamhəuvei pen təkutanraha m nīpərhiēniēn, mamhesi pen a noien ərəha me, Kumwesən truvei pen niemaha asori səvənhi mīnraha. ⁹* Nərmama me pam səməme kamho noien ərəha, Kumwesən tro nəmisəien mīnraha, mo nəknekīniēn mīnraha, trukupwən ia nəkur Isrel kurirə nərmama me rīpko mhə irəha nəkur Isrel. ¹⁰ Mətə nərmama me pam səməme kamho noien amasan, Kumwesən truvei pen nəgnəɡīniēn, mīne nisīaiēn, mīne nəmərīnuēn mīnraha, trukupwən ia nəkur Isrel, kurirə nərmama me rīpko mhə irəha nəkur Isrel. ¹¹* Ro iamīnhi irə ti nəri nə mə Kumwesən tro

* **2:6:** Mat 16:27, Jon 5:29, 2Kor 5:10 * **2:7:** 2Tes 1:8 * **2:9:**

Rom 1:16 * **2:11:** Efes 6:9, 1Pit 1:17

rəmnəmwhen pam ia nərmama me pam.

¹² In trərpwɪn noien ərəha me səvəi nərmama me rɪpko mhə irəha nəkur Isrel nəri auər a həpkuvehi mhə Loa səvəi Moses. Nənə nəkur Isrel me kamhəuvehi Loa nəha, Kumwesən trəkiri noien me səvənraha ia nəgkiariien səvəi Loa nəha, nənə mərpwɪn noien ərəha me səvənraha irə. ¹³ *Ro iamɪnhi irə ti nəri nə mə rɪpko mhə nərmama səməme kamhəregi Loa nəha irəha nə hatukwatukw ia nəmri Kumwesən, mətə nərmama me səməme kamho nəri Loa nəha rani, irəha nəha Kumwesən trɪni irapw mə irəha hatukwatukw. ¹⁴ *Nɪpərhiendien nərmama rɪpko mhə irəha nəkur Isrel irəha həpwəh nuvehien Loa səvəi Moses, mətə nəpɪn me nepwɪn irəha kamhesi pen a nətərigien səvənraha, mamho nəri sə ratukwatukw rəmwhen a ia Loa nəha rani. Irəha həmwhen ia loa riti ramiri atukw a irəha, nəri auər a irəha həpkuvehi mhə Loa nəha. ¹⁵ Noien səvənraha ramahatən pen mə nɪpwrai Loa nəha ikin kimərai pen raməmak ia rerɪnraha ti nəri nə mə nəpɪn nepwɪn irəha həregi pen fwe ia rerɪnraha mə həno noien ərəha, nəpɪn nepwɪn mwɪ mə həno noien amasan. ¹⁶ *Irəha tuhəregi pen nəri me i iamɪnha irə fwe ia rerɪnraha ia nəpɪn nəha Kumwesən trəsəni Iesu Kristo irə mə trəkiri nətərigien me səvəi nərmama, nətərigien me səməme kamhərkwafə. Nəgkiariien i ramesi pen nəgkiariien amasan sə iakaməvisau irapw i.

Nəkur Isrel mɪne Loa səvəi Moses

* **2:13:** Mat 7:21, 1Jon 3:7 * **2:14:** Wok Me 10:35 * **2:16:** 2Tim 2:8

17 *Mətə mə ik iərmama riti nə ikani mə ik iəmə Isrel rəfo ia niram? Ik ikətigite ia Loa səvəi Moses, maməfiətə ik mə ik ikukurən Kumwesən, nənə in rukurən ik. 18 Ik ikani mə ikuvəukurən raka nəfe Kumwesən rokeikei mə tiko, nənə, mukurən suatuk sə ratukwatukw amasan ti nəri nə mə Loa nəha rīnahatən ik irə. 19 Ikani mə ik iərmama ikamiri nərmama me səməme nənimenraha rīfwə, nənə maməhiəpwīn suatuk səvəi nərmama səməme kamhavən ia kwopun rīpitəv ikin, 20 *nənə mamahatən nərmama me səməme hərəirei nari mīne nəkwərhakwərha me. Ik ikani iamīnhi irə ti nəri nə mə ikauvehi Loa sə nukurənien mīne nīpərhiēnien me pam kamharə irə. 21 *Ik ikamahatən nərmama əpə me, mətə rəfo ipkhatən atukw a mhə ik? Ikamahatən nərmama me mə irəha tuhəpwəh nakresien, mətə ikamakres uə rekəm? 22 Ikamahatən nərmama me mə irəha tuhəpwəh nakresien pran səvəi iərməpə, mətə ikamakres pran səvəi iərməpə uə rekəm? Ikaməmwəki nənīmwi nari me səməme kaməfwaki pen mīnraha, mətə ikamakres ia narimnari me ia nīmwfəwaki me səvəi nənīmwi nari me nəha uə rekəm? 23 Ikaməfiətə ik ia Loa səvəi Moses, mətə ikamərui Loa nəha mamouraha nəghi Kumwesən uə rekəm? 24 *Ouəh, ikamo noien ərəha me pam nəha. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Nərmama me rīpko mhə irəha nəkur Isrel kamhəni ərəha nəghi Kumwesən ti noien ərəha me səkimiaha.”

* 2:17: Jem 2:19 * 2:20: 2Tim 3:5,15, Mat 15:14, Luk 18:9

* 2:21: Sam 50:16-21, Mat 23:3-4 * 2:24: Aes 52:5, Esik 36:20

25 *Ik iəmə Isrel, trɪni mɪnuə ikamesi pen Loa səvəi Moses, noien nəha kɪno ia niram kuvehi ninhum mik ti Loa nəha rukurən nasituien ia niram. Mətə mə ikamərui Loa nəha, nənə rəmwhen a mə kəpwəh nuvehien ninhum mik. 26 *Ia noien a mwi nəha, iərmama riti rɪpko mhə in iəmə Isrel, kəpwəh nuvehien ninhum min, mətə ramesi pen narimnari me səməme Loa nəha rani, Kumwesən trətəni mə kuvəvehi raka ninhum min, nənə in iərmama səvənhi. 27 Iərmama sə rɪpko mhə in iəmə Isrel, kəpwəh nuvehien ninhum min, mətə ramesi pen Loa nəha, in trəkiri ik mə noien səim rərəha. Ro iamɪnhi irə ti nəri nə mə nəri auər a mə ik ikauvehi Loa sə kɪmərαι, nənə kuvehi ninhum mik, mətə ikamərui Loa nəha. 28 *Iərmama i in iəmə Isrel ia nɪpwrən iruə rɪpko mhə in iəmə Isrel pərhiən, nənə, noien pərhiən səvəi nuvehien ninhum m iərmama rɪpko mhə in nari riti sə kamo ia nɪpwrαι iərmama iruə. 29 *Mətə iərmama i in iəmə Isrel pərhiən ia rerɪn in iəmə Isrel. Nənə noien pərhiən səvəi nuvehien ninhum m iərmama, in nari riti raməmāk ia reri iərmama Nənɪmwɪn Ik-inan ramo, mətə rɪpko mhə Loa ramo. Nənə rɪpko mhə nərmama kamhəgnəgɪni iərmama nəha, mətə Kumwesən əpa raməgnəgɪni in.

3

Kumwesən ramo noien atukwatukw ia nəpɪn me

1 Mə ro iamɪnhi irə, rəfo noien nəha ramasan mə iərmama riti in iəmə Isrel? Uə rəfo noien nəha

* 2:25: Jer 4:4, 9:25 * 2:26: Kal 5:6 * 2:28: Jon 7:24, 8:39

* 2:29: Dut 30:6, Kol 2:11, 1Kor 4:5, 2Kor 10:18

ramasan mə kuvehi ninhum min? ² *Trini minuə iərmama riti in iəmə Isrel ramasan pik anan. Nəri sə ramasan mukupwən, nəkur Isrel irəha nə nərmama Kumwesən rinəmri pen nəgkiariien səvənhi ia rəginraha mə tuhətui amasan tukwe.

³ *Nipərhiēnien irəha me nepwīn həpwəh niniēn nipərhiēnien ia nəgkiariien nəha, mətə noien nəha irəha həno, mhəpwəh niniēn nipərhiēnien ia nəgkiariien səvənhi, ko ripkinise mhə ia Kumwesən mə trəpwəh noien nəgkiariien səvənhi. ⁴ Rekəm! Nəri auər a nərmama me pam ia tīprənə kamheikuə, mətə Kumwesən ripkeikuə mhə. Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan raməgkiari ia Kumwesən mani minuə:

“Nəpīn ikaməgkiari, nəgkiariien səim trahatən mə ik ikatukwatukw.

Nəpīn nərmama tuhəkiri noien me səim, mhəni mə ikino noien ərəha me, mətə ik tikəsisəg ia tərhunraha.”

⁵ Mətə mə noien ərəha səkitaha ramahatən pen mə Kumwesən ramo noien atukwatukw ia nəpīn me nənə kitaha tsəfni irə? Ripkatukwatukw mhə trini minuə Kumwesən ruvei pehe niemaha m kitaha? Iakaməres iamīnha irə mamesi pen nətərigien səvəi nərmama nepwīn. ⁶ Mətə nətərigien nəha ripkatukwatukw mhə. Trini minuə nətərigien nəha ro nipərhiēnien, nənə Kumwesən trəfəkiri nərmama ia tīprənə ti noien me səvənraha? ⁷ Mətə rəfo iərmama riti rini mə, “Trini minuə iakeikuə, nənə neikuəien səiou rahatən pen mə Kumwesən rani a nipərhiēnien,

* **3:2:** Sam 147:19-20, Rom 9:4 * **3:3:** Rom 9:6, 11:29, 2Tim 2:13

nənə nərmama kamhəuvehi utə nəghin tukwe, rəfo Kumwesən raməkiri ihi mə iou səiou noien rərəha?”⁸ *Nənə rəfo iərmama riti rini mə, “Ramasan mə kitaha tsamo a noien ərəha pwəh rukuə ia namasanien.” Nipərhiendien, nərmama nepwɪn kamhəni ərəha nəghimaha, mamheikuə mə kimaha iahaməgkiari iamɪnha irə. Kumwesən trərpwɪn noien ərəha səvənraha, nənə, ratukwatukw a mə in tro.

Iərmama riti riwən ratukwatukw

⁹ *Ro pen, rəfo? Kimaha nəkur Isrel iahatukwatukw ia nəmri Kumwesən mhəpi raka nərmama nepwɪn? Rekəm! Iakuvəni raka mə niskaiien səvəi noien ərəha ramərimənu ia nərmama me pam, nəkur Isrel mɪne nərmama me ripko mhə irəha nəkur Isrel. ¹⁰ *Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Iərmama riti riwən ratukwatukw, kwatia anan riwən.

¹¹ Iərmama riti riwən rukurən nari.

Iərmama riti riwən ramətui ia Kumwesən.

¹² Nərmama me pam anan kamhəuvei pen təkutanraha m Kumwesən, irəha pam həpkamasan mhə tɪ nari riti.

Iərmama riti riwən anan ramo noien amasan, kwatia anan riwən.”

¹³ *“Rukwinau ia nirəha rəmwhen ia nipəgi kəruətərei raməkwaɡ sə kinərkwafə pen nipwrai iərmama remhə ikɪn, ia nəpɪn me kamhəni nəgkiariien ia nəramɪnraha, mamheikuə ia nərmama.”

* **3:8:** Rom 6:1,15

* **3:9:** Rom 1:18–2:24, Rom 3:23

* **3:10:**

Sam 53:1-3, Pri 7:20

* **3:13:** Sam 140:3

“Ia tərhunraha pirapw nisəkwai snek, snek sə ramahi əpune iərmama”

14 “Nipəgi nəkwanraha rukuər ia nəkunanien iərmama mine nəgkiariien əfiə.”

15 * “Nisunraha me kamhaiu akwauakw ti nousi əpuneien iərmama.

16 Ia kwopun me pam kamhəuvən ikin, irəha kamhouraha narimnari, mamho nərmama kamhəregi rərəha.

17 Irəha hərəirei anan suatuk səvəi nəməriniuen.”

18 “Irəha həpwəh nehekiriien Kumwesən.”

19 Kitaha səukurən mə narimnari me pam səməme Loa səvəi Moses rani narimnari me nəha səvəi nərmama me nəha Kumwesən riməuvei pen Loa nəha minraha. Loa nəha raməgkiari minraha, maməsisəg ia tərhunraha pam, mamə nərmama pam ia təkure tiprənə hətoni mə noien səvənraha rərəha ia nəmri Kumwesən. 20 *Iakani iamihhi irə ti nəri nə mə iərmama riti sə tratukwatukw ia nəmri Kumwesən ia nesi penien Loa riwən, mətə ia Loa kitaha pam səukurən mə kitaha samo noien ərəha.

Nərmama səməme kamhahatətə ia Iesu Kristo irəha hatukwatukw ia nəmri Kumwesən

21 *Mətə təkwtəkwuni Kumwesən rino raka nərmama kamhətoni suatuk sə in rinəmri tuhesi pen tro irəha hatukwatukw ia nənimen. Suatuk nəha ripko mhə in i tuhesi pen Loa səvəi Moses. Mətə nəgkiariien me ia Loa nəha mine nəgkiariien me səvəi profet me fwe kupwən kamhəgkiari ia suatuk nəha mə ro nipərhiienien. 22 *Suatuk

* 3:15: Prov 1:16 * 3:20: Sam 143:2, Rom 7:7, Kal 2:16

* 3:21: Wok Me 10:43 * 3:22: Rom 1:17, Kal 2:16

nəha in i nərmama tuhahatətə ia Iesu Kristo. Nərmama me pam səməme kamhəni nīpərhienien irə Kumwesən ramo irəha hatukwatukw ia nənimen. Nəri auər a mə irəha nəfe nərmama ti nəri nə mə irəha pam həmnəmwhen a.

23 *Nərmama me pam həno noien ərəha nənə mharfai ia suatuk atukwatukw səvəi Kumwesən sə ramasan mamser, 24 *mətə ia namasanien səvənhi Kumwesən ramasitu ia nirəha, mamō irəha hatukwatukw ia nənimen ti nəri nə mə Iesu Kristo rinərəku suatuk səvənraha, meivi nari ia nirəha ia nemhəien səvənhi. 25 *Kumwesən rərhi pehe Kristo ruvehe niten raiu ti nuvehi rakaien noien ərəha me səvəi nərmama. Nənə Kumwesən ruvehi raka noien ərəha me səvəi nərmama nəpīn irəha hahatətə ia Kristo mə in rīmamhə ti nirəha. Kumwesən rino suatuk nəha mə trahatən mə noien səvənhi ratukwatukw ti nəri nə mə nətərigien səvənhi rəpwəmwis in rəpwəh nərpwīnien noien ərəha me səvəi nərmama səməme həno fwe kupwən. 26 Kumwesən ro iamīnha irə ipwet mīne mə trahatən mə in ratukwatukw, nənə in ramīni nərmama me pam səməme kamhahatətə ia Iesu mə irəha hatukwatukw ia nənimen.

27 *Ro iamīnhi irə nəfe mwi nəha ikīn kītaha səukurən nəfiūtəien kītaha tukwe? Nari riti mwi riwən! Ti nəfe? Ti nəri nə mə kītaha səpkatukwatukw ia nəmri Kumwesən ia noien me səkītaha, mətə kītaha satukwatukw ia nənimen ia nahatətəien səkītaha. 28 *Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə kītaha saməni nīpərhienien ia nəgkiariien i mə iərmama sə ramahatətə ia Iesu in ratuk-

* 3:23: Rom 3:9, 5:2 * 3:24: Rom 5:1, Efes 2:8 * 3:25: Efes

1:7 * 3:27: 1Kor 1:31 * 3:28: Kal 2:16

watukw ia nəmri Kumwesən, mətə rīpko mhə ia nesi penien Loa. ²⁹ *Uə rəfo? Kumwesən in Kumwesən səvəi nəkur Isrel əpa? Rosi in mwi Kumwesən səvəi nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel uə? Ouəh, in mwi Kumwesən səvənraha, ³⁰ *ti nəri nə mə Kumwesən kuatia a. Nənə in trīni irapw mə nərmama me i kamhahatətə ia Iesu Kristo irəha hatukwatukw ia nənimen. Noien nəha tro rəmwhen a mwi ia nəkur Isrel mine nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel. ³¹ *Rəfo nəha təkwtəkwunī ia Loa nəha? Nahatətəien nəha ramo Loa nəha in nəri auər a? Rekəm! Mətə nəpīn samahatətə ia Kumwesən, samesi pen atukwatukw suatuk pərhiēn səvəi Loa.

4

Epraham ruvehe matukwatukw ia nəmri Kumwesən ia nahatətəien səvənhi

¹ Epraham kaha kupwən səkimaha nəkur Isrel, kitaha tsəgkiari irə mhəfni irə? In rinətoni nəfe nari ia nīmīruien səvənhi? ² In rətoni mə Kumwesən rīmāni mə in ratukwatukw ia nənimen, mətə rīpko mhə ia noien me səvəi Epraham. Trīni mīnuə Epraham ratukwatukw ia noien me səvənhi, nənə in rukurən nəfiūtəien in tukwe. Mətə ia nəmri Kumwesən Epraham ko rīpkəfiūtə mhə in tukwe. ³ *Nəkukuə Ikinan rani nəfe? “Epraham rini nīpərhiēnien ia Kumwesən, nənə ti nəri nə mə in rahatətə iamīnhi, Kumwesən rətə in mə in ratukwatukw ia nənimen.”

* **3:29:** Rom 10:12 * **3:30:** Dut 6:4, Rom 4:11-12, Kal 3:20

* **3:31:** Mat 5:17, Rom 8:4 * **4:3:** Jen 15:6, Kal 3:6, Jem 2:23

4 *Iərmama sə ramo wok ti nərəkuien, nərəkuien nəha səvənhi rīpko mhə nari riti sə kuvei pen auər a min, mətə nərəkuien nəha sə kuvei pen min in rino wok tukwe. 5 Mətə iərmama sə rəpwəh noien wok ti nərəkuien, mətə ramətīgite ia Kumwesən sə rani nəkur ərəha mə irəha hatukwatukw ia nənimen, rəmwhen mə Kumwesən ruvei pen auər a nari riti min. Ti nəri nə mə iərmama nəha ramahatətə iamīnhi, Kumwesən ramətə in mə in ratukwatukw ia nənimen. 6 Kig Tevīt fwe kupwən, in mwi rīnəgkiari ia noien nəha nəpīn rīnəkwein amasan ia iərmama sə Kumwesən ramətə in mə in ratukwatukw ia nənimen, mətə rīpko mhə ia noien me sə iərmama nəha ramo. 7 In rīmāni mə, “Nərmama me i sāməme Kumwesən rīnenouenou noien ərəha me səvənraha, nənə mīnousəman nərəhaien me səvənraha irəha rerīnraha tragien.

8 Iərmama i sə Kumwesən trīpkəvsini mhə noien ərəha me səvənhi, in rerīn tragien.”

9 *Nəgkiariien nəha Kig Tevīt rīnəkwein amasan m nərmama irə, in səvəi nəkur Isrel me a, uə nəgkiariien nəha səvəi nərmama me mwi i rīpko mhə irəha nəkur Isrel? Ouəh, səvəi nərmama me mwi rīpko mhə irəha nəkur Isrel. Kitaha saməni nəgkiariien səvəi Nəkukua Ikinan sə rani mə, “Epraham rīni nīpərhienien ia Kumwesən. Nənə ti nəri nə mə in rahatətə iamīnhi, Kumwesən rətə in mə in ratukwatukw ia nənimen.” 10 Mətə Kumwesən rīmāni nesən mə Epraham in ratukwatukw, nəpīn kuvəuvehi raka nīnhum min, uə ia nəpīn kəpwəh ihi nuvehien

* 4:4: Rom 11:6 * 4:9: Rom 4:3

ninhum min? Kumwesən rıməkupwən mini raka iamınha irə kurirə kuvehi ninhum min. ¹¹ *Nənə kuvehi ninhum m Epraham ti nəfe? Ro iamınha irə rahatən pen mə Epraham rınatukwatukw raka ia nəmri Kumwesən ia nahatətəien səvənhi nəpın kəpwəh ihi nuvehien ninhum min. Ro iamınhi irə in tata səvəi nərmama me pam səməme kəpwəh ihi nuvehien ninhum mınraha mətə kamhəni nıpərhiendien ia Kristo, nənə ia suatuk nəha həuvehe nərmama Kumwesən ramətə irəha mə hatukwatukw ia nənimen. ¹² *Nənə in tata səvəi nərmama nəpwın mwi səməme kuvəvehi raka ninhum mınraha, nərmama me nəha irəha nəkur Isrel. Mətə rıpkə mhə səvənraha tata ti nəri nə mə kıməuvehi ninhum mınraha, mətə ti nəri nə mə irəha kamhesi pen suatuk səvəi nahatətəien. Fwe kupwən tata səvənraha Epraham ramesi pen suatuk nəha nəpın kəpwəh ihi nuvehien ninhum min.

¹³ *Kumwesən rino promes m Epraham mine kwənəkwas me səvənhi mə ti nəpın riti tıprənə i truvehe mo səvənraha irə. Promes nəha rıpkuvehe mhə ti Epraham ti nəri nə mə Epraham ramesi pen Loa, mətə ruvehe tukwe ti nəri nə mə in rahatətə nənə Kumwesən rini mə in ratukwatukw ia nənimen. ¹⁴ *Trini mınuə promes nəha ruvehe mo nıpərhiendien irə ti nərmama səməme kamhesi pen Loa, nərmama tuhatətə ti nəfe? Nahatətəien in nari riti ro a tekın a, nənə promes nəha ruvehe mo nəri auər a irə. ¹⁵ *Loa ravi pehe niemaha səvəi Kumwesən, mətə mə loa riwən ko iərmama

* **4:11:** Jen 17:10-11 * **4:12:** Mat 3:9 * **4:13:** Jen 17:4-6, Jen 22:17-18, Kal 3:29 * **4:14:** Kal 3:18 * **4:15:** Rom 3:20, 5:13, Rom 7:8

rəpwəh nətefiien loa.

16 *Ro iamini irə promes nəha ruvehe ti Epraham ia suatuk səvəi nahatətəien mə promes nəha truvehe ia namasanien sə Kumwesən raməriari pehe irə m kitaha nənə mo nari riti sə nipwnəti Epraham me pam tuhəuvehi səvənraha, rīpko mhə nipwnəti Epraham əpa i Kumwesən rīməuvei pen Loa minraha, mətə nipwnəti Epraham me i səməme kamhesi pen suatuk səvəi nahatətəien səvəi Epraham ti nəri nə mə in tata səkitaha pam. 17 *Rəmwən ia nəgkariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Iakino ik tata səvəi kwənəkwus me həpik.” In tata səkitaha ia nəmri Kumwesən i Epraham rīməni nipərhiienien irə, Kumwesən sə rauvei pen nimiruien m nərmama səməme həuvamhə, nənə in rukurən noien narimnari me səməme həiwən həuvehe mharə.

18 *Kumwesən rino promes m Epraham mə in truvehe tata səvəi kwənəkwus me həpik, nənə nīmwiwini me tuhəpik mhəpi raka kəməhau me. Nənə Epraham rəmri pen əknekin nətərigien səvənhi ia Kumwesən mahatətə əknekin irə mə nəgkariien səvənhi ro nipərhiienien. Nəri auər a rəknekin mə promes nəha truvehe mo nipərhiienien irə, 19 *mətə nahatətəien səvəi Epraham rəpwəh neiwaiuien nəpīn in rətoni nipwran mə rinərgharə minəmwen mə tremhə ti nəri nə mə nuk səvənhi wan hantret, uə nəpīn in rətoni Sera mukurən mə rinəprənemə ko rīpkərəhi mhə iəkunouihi. 20 Epraham rəpwəh nəmkiəmkiien ti promes

* 4:16: Kal 3:7 * 4:17: Jen 17:5, Aes 48:13 * 4:18: Hip 11:1, Jen 15:5 * 4:19: Jen 17:17

nəha Kumwesən rīməuvei pen min, mətə ruvehe mīskai ia nahatətəien səvənhi nənə maməgnəgini Kumwesən. ²¹ In rukurən amasan ia rerin mə Kumwesən rauvehi nīskaiien ti noien promes səvənhi ruvehe mo nīpərhiēnien. ²² *Nənə ti nəri nə mə Epraham rahatətə ia Kumwesən iamīnhi, Nəkukuə Ikinan rani mə, “Kumwesən rətə in mə in ratukwatukw ia nənimen.” ²³ Nəgkiariien i sə rani mə, “Kumwesən rətə in mə in ratukwatukw ia nənimen,” kīnapkrai mhə səvəi Epraham əpa, ²⁴ *mətə kīmərai mwi mə səkitaha nərmama səməme Kumwesən ramətə kitaha mə kitaha satukwatukw ia nənimen. Kitaha nərmama saməni nīpərhiēnien ia Kumwesən sə rino Iesu Iərimənu səkitaha rətui mwi ia nemhəien səvənhi. ²⁵ *Kīnəsēni pehe Iesu ruvehe memhə ti noien ərəha me səkitaha, nənə Kumwesən ro in rətui mwi ia nemhəien mə in tro suatuk mə kitaha satukwatukw ia nənimen.

5

Nəmərinuien mīne nagienien

¹ *Nənə ti nəri nə mə kitaha səuvəuvehe mhənaturatukwatukw raka ia nəmri Kumwesən ia nahatətəien səkitaha, ro pen təkwtəkwwuni kitaha min samarə ia nəmərinuien, nəmərinuien i Iərimənu səkitaha Iesu Kristo rīnəmri. ² *Ti nəri nə mə kitaha samahatətə ia Iesu Kristo, in rīpeki puvnimwə pehe kitaha ia namasanien i kitaha samərer irə təkwtəkwwuni mīne. Nənə ia nəpīn me kitaha samagien, mamhəmri pen əknekīn

* **4:22:** Jen 15:6

* **4:24:** Rom 15:4, 1Pit 1:21

* **4:25:** Aes

53:4-5, 1Kor 15:17
2:18, 3:12

* **5:1:** Rom 3:24,28, Rom 4:24

* **5:2:** Efes

nətərigien səkitaha ia Kumwesən, mamheitenhi mə nasoriien səvənhi trier pehe tukutaha. ³*Nənə nari riti mwi, kitaha saməregi nəmisəien me, reritaha ramagien a tukwe, ti nəri nə mə kitaha səukurən mə nəmisəien ramo kitaha samərer əknekīn. ⁴ Nənə nərer əknekīnien iamīnha irə ramo Kumwesən rerin ramagien tukutaha. Nənə mə rerin ramagien tukutaha, noien nəha ramo kitaha saməmri pen əknekīn nətərigien səkitaha irə. ⁵*Nənə mə nətərigien səkitaha raməmak əknekīn ia Kumwesən, reritaha ko rīpkəpou mhə, ti nəri nə mə Nənimwīn Ikinan sə Kumwesən rīməuvei pehe m kitaha rərəmīn pehe nokeikeiien səvəi Kumwesən ia reritaha.

⁶ Fwe kupwən, nəpīn nīskaiien səkitaha ramiwən ihi, nənə ia nəpīn atukwatukw səvənhi Kristo remhə ti nəkur ərəha me. ⁷ Rəknekīn anan mə iərmama riti trəsəni nīmīruien səvənhi memhə ti iərmama riti mwi nəri auər a mə iərmama nəha in tremhə tukwe in iərmama atukwatukw. Mətə rosi iərmama riti rukurən nəseni penien nīmīruien səvənhi memhə ti iərmama riti mwi sə noien səvənhi ramasan anan ti nərmama. ⁸*Mətə Kumwesən rahatən nokeikeiien asori səvənhi m kitaha ia Kristo. Nəpīn kitaha samo ihi noien ərəha, nənə in ruvehe memhə tukutaha.

⁹*Nənə ti nəri nə mə təkwtəkwi mine kitaha sənətukwatukw raka ia nəmri Kumwesən ia nite Kristo, ro a nukurənien irə mə Kumwesən niemaha tripkəpi mhə mwi tukutaha, mətə Iesu Kristo truvehimīru kitaha. ¹⁰*Fwe kupwən nəpīn

* **5:3:** Jem 1:2-3, 1Tes 1:5-7

* **5:5:** Sam 22:5, 25:20, Hip 6:18-19

* **5:8:** Jon 3:16, 1Jon 4:10

* **5:9:** Rom 1:18, 2:5,8 * **5:10:**

Rom 8:7-8

kitaha saməmwəki ihi Kumwesən, in ro suatuk ia nemhəien səvəi Tini mə kitaha tsəuvehe in me nepwɪn. Ro pen təkwtəkɥuni səuvəuvehe in me nepwɪn ro a nukurənien irə mə in truvehimiru kitaha ia nimiruien səvəi Tini. ¹¹ Nənə rɪpko mhə nəri əpa nəha, mətə nari riti mwi, ia nəpɪn me kitaha samagien ti nəfe Kumwesən rino. In rinəriari pehe namasanien i saməuvehi rauku pen ti Iərimənu səkitaha Iesu Kristo. Namasanien nəha ramo mə in me nepwɪn i kitaha.

Atam ruvei pehe nemhəien, mətə Kristo ruvei pehe nimiruien

¹² *Fwe tui anan, noien ərəha rıməuvehe ia tiprənə i rıməuku pen ti iərmama kuatia nə Atam. Nənə ti nəri nə mə iərmama nəha rino noien ərəha, in remhə. Nənə ro pen kwənkwai noien nəha nərmama me pam tuhaməkeikei memhə ti nəri nə mə irəha pam kamho noien ərəha.

¹³ *Nipərhienien nərmama ia tiprənə i kamho noien ərəha kurirə Kumwesən rɪpkuvei pehe Loa səvəi Moses, mətə Kumwesən rəpwəh nəvsini penien noien ərəha me səvənraha ti nəri nə mə Loa ramiwən ihi. ¹⁴ *Mətə nemhəien ramərimənu ihi ia nəpɪn nəha. Fwe Atam meste pehe Moses nərmama me pam hemhə, nəri auər a mə irəha nepwɪn noien ərəha me səvənraha həpkəmwhen mhə ia noien ərəha səvəi Atam. Atam in iərmama riti kamətə pen Iesu Kristo irə sə truvehe kurirə irə.

¹⁵ Mətə nəri sə Kumwesən rinəriari pehe auər a i m nərmama ropə iti ia noien ərəha səvəi Atam. Noien ərəha səvəi iərmama kuatia i Atam ruvei

* **5:12:** Jen 2:17, Jen 3:6,19, Rom 6:23 * **5:13:** Rom 4:15

* **5:14:** 1Kor 15:21-22, 1Kor 15:45

pehe nemhæien ti nærmama hæpik, nənə nəri i ro nari asori. Mətə nəri asori sə rəpi raka, in i namasanien səvəi Kumwesən mine nəri sə rinəriari pehe auər a i m nærmama hæpik, nənə nəri nəha riməuvehe ia namasanien səvəi iærmama kuation a in i Iesu Kristo. ¹⁶ Nənə nəri sə Kumwesən rinəriari pehe auər a i m nærmama in ropə iti ia kwənkwai noien ərəha səvəi iærmama kuation a nəha Atam. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə Atam rino noien ərəha kuation, nənə Kumwesən rəkiri in ti noien səvənhi, mīni mə nærmama me pam tuhaməkeikei mhemhə. Mətə kurirə, nəpīn nærmama hæpik ho noien ərəha ripik nənə Kumwesən rəriari pehe auər a nəri amasan m kitaha, mo mə kitaha tsatukwatukw ia nənimen nənə mhəuvehi nīmīruien. ¹⁷ Nipərhiēnien mə noien ərəha səvəi iærmama kuation a Atam rino nemhæien ramərimənu ia nærmama me pam, nənə nəri i ro nari asori. Mətə Iesu Kristo rino nari riti rasori məpi raka. Nærmama me pam səməme kamhəuvehi namasanien asori səvəi Kumwesən sə rinəriari pehe auər a i m nærmama, in i namasanien sə ramo irəha hatukwatukw ia nənimen, irəha tuhəuvehi nīmīruien mharə irə mamhərimənu ti nəri i Iesu Kristo rino.

¹⁸ *Ro iamīnhi irə sətōni mə noien ərəha kuation a səvəi Atam rino mə nærmama me pam tuhaməkeikei mhemhə. Rəmwhen a mwi noien atukwatukw kuation a səvəi Kristo rino suatuk mə nærmama tuhəukurən mhəuvehe mhatukwatukw ia nəmri Kumwesən. Nənə natukwatukwien nəha ramo mə nærmama pam həukurən nuvehien nīmīruien. ¹⁹ *Iærmama kuation rinəruī nəkwai Kumwesən, nənə noien nəha ro nærmama hæpik

* 5:18: 1Kor 15:22 * 5:19: Aes 53:11

həuvehe nəkur ərəha. Rəmwhen a mwi iərmama kuatia rino nəkwai Kumwesən nənə noien nəha tro nərmama həpik həuvehe mhatukwatukw ia nəmri Kumwesən.

²⁰ *Kumwesən rīməuvei pehe Loa səvəi Moses mə noien ərəha truvehe masori, nənə mə nərmama tuhəukurən noien ərəha me səvənraha. Mətə nəpən noien ərəha rīməuvehe masori, nənə namasanien səvəi Kumwesən ruvehe masori məpi raka mwi, ²¹ *mə rəmwhen ia noien ərəha rinamərimənu ia nərmama me pam mavi pehe nemhəien ia nirəha fwe kupwən, ipwet mine namasanien səvəi Kumwesən rukurən nərimənuien, mamə nərmama hatukwatukw ia nəmri Kumwesən, nənə irəha həuvehi nīmīruien rerin ruku pen ti Iesu Kristo Iərimənu səkitaha.

6

Ia nīkaren səvəi noien ərəha nərmama me səvəi Iesu Kristo həuvamhə raka

¹ *Ro pen kitaha tsəfni irə? Ramasan mə kitaha tsaməmwur pen a ia noien ərəha pwəh namasanien səvəi Kumwesən ruvehe masori mwi ia kitaha? ² *Rekəm! Ia nīkaren səvəi noien ərəha kitaha səuvamhə raka. Tsəfo mhəuvən mharə mwi irə? ³ *Hiəukurən uə rekəm? Kitaha pam səməme kīno paptəes ia kitaha ti nuveheien mho kuatia ia Iesu Kristo, ia paptəes nəha səuvehe mho kuatia kitaha min ia nemhəien səvənhi. ⁴ *Ro pen ia nəpən nəha kīno paptəes ia kitaha, rəmwhen mə kitaha səuvamhə kitaha Kristo, nənə kīnimwi kitaha min,

* **5:20:** Rom 4:15, Kal 3:19 * **5:21:** Rom 6:23 * **6:1:** Rom 3:5-8 * **6:2:** 1Tes 4:1 * **6:3:** Kal 3:27 * **6:4:** Kol 2:12

mə rəmwhen Kristo rɪnətui mwi ia nemhəien səvənhi ia nɪskaiien səvəi Tata səvənhi, kitaha mwi səukurən nuvehiiien nɪmɪruien vi, mharə irə, mamhavən.

⁵ *Ro iamɪnhi irə ti nəri nə mə səməuvehe mho kuation kitaha min ia nemhəien səvənhi, nənə tsəuvehe mwi mho kuation kitaha min ia noien sə Kumwesən rino in rətui mwi ia nemhəien səvənhi. ⁶ *Kitaha səukurən mə nəpɪn kinərui tərini pen Kristo ia nei kamarkuau, kərui tərini pen irəha nɪmɪruien akuas me səkitaha mə trouraha noien akuas ia nɪpwrataha sə rokeikei pɪk noien ərəha. Nənə rino mə noien ərəha trəpwəh mwi nərimənuien ia kitaha, ⁷ *ti nəri nə mə iərmama sə remhə, nɪskaiien səvəi noien ərəha rɪpkərimənu mhə mwi irə.

⁸ Mətə mə kitaha səmamhə kitaha Kristo, saməni nɪpərhienien irə mə tsəmɪru mwi kitaha min. ⁹ Kitaha səukurən mə Kumwesən rino Kristo rətui mwi ia nemhəien səvənhi. Ro pen Kristo trɪpkemhə mhə mwi ia nəpɪn riti. Nemhəien ko rɪpkərimənu mhə mwi irə. ¹⁰ *In remhə m kuation a mə trətəfi nɪskaiien səvəi noien ərəha, mətə ipwet mɪne in ramɪru irau Kumwesən.

¹¹ *Ia noien a mwi nəha rərɪmiaha traməkeikei mamrhi mə ia nɪkaren səvəi noien ərəha kimiaha hiəuvamhə raka, mətə ia nɪkaren səvəi Kumwesən kimiaha hiaməmɪru ti nəri nə mə hiəuvəuvehe mhəno kuation kimiaha Iesu Kristo. ¹² *Ro pen noien ərəha trəpwəh nərimənuien ia nɪpwramiaha me səməme tuhemhə. Kimiaha tihəpwəh noien noien ərəha me nəha nɪpwramiaha me hokeikei

* **6:5:** Fil 3:10-11 * **6:6:** Kal 5:24 * **6:7:** 1Tes 4:1 * **6:10:**

Hip 9:26-28, 1Pit 3:18 * **6:11:** 2Kor 5:15, Kal 2:19, 1Pit 2:24

* **6:12:** Jen 4:7

pik. ¹³ *Tihəpwəh nəseni penien nīpwramiaha me həuvən ia rəgi noien ərəha mə noien ərəha truvehi mo nərəhəien me ia nīpwramiaha, mətə tihəsəni pen kīmiaha m Kumwesən rəmwhen ia nərmama səməme kīməpeki raka irəha ia nemhəien mhəpeki pen ia nīmīruien. Tihəsəni pen nīpwramiaha me ia rəgin mə in truvehi mo noien atukwatukw ia nīpwramiaha. ¹⁴ *Noien ərəha trəpwəh nərimənuien ia kīmiaha ti nəri nə mə hiəpkarə tegin mhə Loa səvəi Moses mətə hiamarə tegin namasanien səvəi Kumwesən.

Noien atukwatukw ramərimənu ia nərmama me səvəi Iesu Kristo

¹⁵ *Nənə rəfo? Ramasan mə kitaha tsamo a noien ərəha ti nəri nə mə səpkarə tegin mhə Loa səvəi Moses mətə samarə tegin namasanien səvəi Kumwesən? Rekəm! ¹⁶ *Hiəukurən uə rekəm? Trini minuə hiəsəni pen kīmiaha kərkwi tərini kīmiaha mə tihamo nəkwai iərmama riti, nənə, kīmiaha nə iotukwininari me səvəi iərmama nəha hiamo nəkwān. Suatuk kəru ti nesi penien. Ia suatuk riti kīmiaha iotukwininari me səvəi noien ərəha, nənə suatuk nəha ramevən ti nemhəien. Nənə ia suatuk riti mwi kīmiaha iotukwininari me hiamo nəkwai Kumwesən, nənə suatuk nəha ramevən ti natukwatukwien ia nəmri Kumwesən. ¹⁷ Mətə kitaha səni tanak ti Kumwesən mə nəri auər a fwe kupwən noien ərəha rinərkwi tərini kīmiaha hiamo nəkwān, mətə kurirə hio nəgkiariien pərhiən sə kīnahatən kīmiaha irə ia rerimīiaha pam. ¹⁸ *Kīməfi raka noien ərəha ia

* **6:13:** Rom 12:1, Efes 2:5, 5:14 * **6:14:** 1Jon 3:6 * **6:15:**
 Rom 6:1 * **6:16:** Jon 8:34, 2Pit 2:19 * **6:18:** Jon 8:32

kimiahaha, hiəuvəuvehe raka mhəno kimiahaha iotukwininari me səvəi noien atukwatukw.

¹⁹ Iakaməgkiari ia noien riti sə nərmama həukurən, in i noien səvəi iotukwininari mine iamə asori, ti nəri nə mə nətərigien səkimaha riṗkəmwhen mhə ti nukurənien narimnari me səvəi Kumwesən. Fwe kupwən hiənəsəni pen niṗwramiaha me kərkwi tərini irəha kamho nəkwai noien əmkemik mine noien ərəha sə rautə mamasori. Mətə ipwet mine tihəsəni pen niṗwramiaha me pwəh kərkwi tərini irəha kamho a noien sə ratukwatukw, nənə kimiahaha tihəuvehe mhəmher mho nərmama ikinan me səvəi Kumwesən. ²⁰ Fwe kupwən, noien ərəha rinərkwi tərini kimiahaha hiamo nəkwən. Ia nəṗin nəha noien atukwatukw riṗkərimənu mhə ia kimiahaha. ²¹ *Namasanien riti riwən hiaməuvehi riməuku pen ti noien ərəha me səməme hiamauris tukwe nəha təkwtəkwuni. Kwənkwai noien ərəha me nəha, in nə nemhəien a. ²² Mətə təkwtəkwuni, kiməfi raka noien ərəha ia kimiahaha. Kimiahaha hiəuvəuvehe mhəno raka iotukwininari me səvəi Kumwesən. Namasanien sə hiaməuvehi ruku pen tukwe in nə kimiahaha tihəuvehe mhəmher mho nəkur ikinan me səvənhi. Nənə kwənkwai namasanien nəha in nə nimiruien rerin. ²³ *Ro iaminha irə ti nəri nə mə nəəkuien səvəi noien ərəha in nə nemhəien, mətə nəri sə Kumwesən raməriari pehe auər a i, in nə nimiruien rerin saməuvehi raku pen ti Iesu Kristo Iərimənu səkitaha.

7

* **6:21:** Rom 7:5, 8:6,13 * **6:23:** Rom 5:12,15

Loa ko riṗkəkwtəmhiri mhə iərmama sə ruvamhə raka

¹ Piak me, iakaməgkiari m kīmiaha səməme hiəukurən noien səvəi loa. Kīmiaha hiəukurən uə rekəm? Loa rərkwī tərini iərmama riti nəṗin in ramīru ihi. ² Rəmwhen ia nəri i. Pran riti sə rinerə raka loa rərkwī tərini irau səvənhi iərman nəṗin iərman səvənhi ramīru, mətə trīni mīnuə iərman səvənhi remhə, nənə kifi raka loa nəha irə sə rīnərkwī tərini irau səvənhi iərman. ³ Mətə trīni mīnuə in ramesi pen iərman əpə riti nəṗin səvənhi iərman ramīru ihi, kani in mə pran sə rinerə raka kamakres i. Mətə trīni mīnuə iərman səvənhi remhə, kifi raka loa nəha ia prən nəha. Nənə trīni mīnuə in ramesi pen iərman əpə, kəpwəh nīnīien in mə pran sə rinerə raka kamakres i.

⁴ *Piak me, kīmiaha mwi hiəmwhen ia prən nəha nemhəien rīfi nari irə. Fwe kupwən iərman səkīmiaha in nə Loa səvəi Moses, mətə ti nəri nə mə kīmiaha hiəuvamhə raka ia nīpwrai Kristo, təkwtəkwiuni kīmiaha hiəukurən nesi penien iərman əpə, iərman əpə nə in nə Kristo sə Kumwesən rīno rətui mwi ia nemhəien səvənhi. Kitaha samesi pen in mə rəmwhen ia nei rukuə kwənkwan kitaha mwi səukurən nukuəien noien amasan me səvəi Kumwesən. ⁵ *Fwe kupwən nəṗin kitaha samarə, mamhesi pen a noien ərəha səvəi nīpwrataha, noien ərəha me nəha kitaha sokeikei pīk Loa nəha raməsūəpwiri irəha kamhərimənu ia nīpwrataha, mamhəukuə kwənkwan nə nemhəien. ⁶ *Ia nəṗin nəha, Loa nəha raməkwtəmhiri kitaha rəmwhen samarə ia

* **7:4:** Rom 6:2,11, Kal 2:19 * **7:5:** Rom 6:21 * **7:6:** Rom 8:2, 6:4

kalapus, mətə ipwet mine nəpwəh nəkwətəmhiriien kītaha, tī nəri nə mə rəmwhen mə kītaha səuvamhə raka. Təkwətəkwuni kītaha samo tukwini nari m Kumwesən, mhəpwəh nesi penien suatuk akuas səvəi Loa nəha kīmərai, mətə kītaha samesi pen suatuk vi səvəi Nənīmwin Ikinan.

Loa in ramanan mətə nərmama niskaiien səvənraha riwən

⁷*Ro pen kītaha tsəfni irə? Tsəni mə Loa səvəi Moses rərəha? Rekəm! Kwa Loa nəha ramahatən iou mə noien ərəha rəfo irə. Mə Loa nəha riwən ko iapkukurən mhə. Trini minuə Loa nəha rīpkini mhə mə, “Rerim trəpwəh nakresien narimnari me səvəi iərməpə,” nənə ko iapkukurən mhə mə noien nəha rəfo irə. ⁸*Mətə noien ərəha rīnətoni suatuk ia nəgkiariien nəha səvəi Loa, mo rerik fwe imwə ramakres narimnari me səpəmsəpə səvəi iərməpə. Mətə trini minuə Loa riwən, noien ərəha ro nəri emhə irə. ⁹*Fwe kupwən, iakamreirei ihi Loa nəha, iakamiru a. Mətə nəpīn nəgkiariien səvəi Loa nəha ruvehe, noien ərəha ruvehe mīmīru nənə iou iakemhə. ¹⁰*Nəgkiariien nəha səvəi Loa rīməuvehe mə tro iərmama rīmīru, mətə iou iakətoni mə ro iou iakemhə.

¹¹*Noien ərəha rīnətoni suatuk ia nəgkiariien nəha səvəi Loa reikuə ia nirak, nənə ia noien nəha rousi əpune iou. ¹²*Ro pen Loa in ro ikinan, nənə, nəgkiariien səvənhi ro ikinan, matukwatukw, mamasan. ¹³*Nənə rəfo iərmama riti rīni mə, “Rəfo mə Loa in nəri amasan riti, mətə ro iou iakemhə?”

* **7:7:** Eks 20:17, Dut 5:21 * **7:8:** Rom 4:15 * **7:9:** Jem 1:15

* **7:10:** Lev 18:5, Rom 10:5 * **7:11:** Jen 3:13, Hip 3:13 * **7:12:**

1Tim 1:8 * **7:13:** Rom 5:20

Mətə rekəm, nəgkiariien nəha rɪpkatukwatukw mhə! Nəpɪn iakukurən nəgkiariien səvəi Loa sə ramasan, noien ərəha sə rerik rokeikei ro iou iakemhə. Nənə təkwtəkwni iakukurən mə noien ərəha me səiou irəha noien ərəha pərhiēn. Nənə nəpɪn iakətoni nəgkiariien səvəi Loa, iakukurən mə noien ərəha rərəha anan.

14 *Kitaha səukurən mə Loa rɪməuku pen ti Kumwesən, mətə iou iərmama a, nɪskaiien səiou riwən. Iou iakəmwhēn a ia iərmama riti sə noien ərəha rɪnərki tərini mamərɪmənu ia nirak. 15 *Iou iapkkurən mhə narimnari me səməme iakamo. Nəri amasan me səməme iakokeikei mə tako ipko mhə, mətə iakamo a nəri sə iapkkokeikei mhə. 16 Nənə mə iakamo nəfe iapkkokeikei mhə, iakaməsēni a mə Loa nəha ramasan. 17 Ro iamɪnhi irə rɪpko mhə iou pərhiēn i sə iakamo noien ərəha, mətə noien ərəha sə ramarə ia nirak ramo. 18 *Iakukurən mə iou iərmama a, nəri amasan riti riwən ramarə ia nirak. Nəri auər a mə nəpɪn nepwɪn iakokeikei mə tako nəri amasan riti, mətə ko iapko mhə. 19 Nəfe nəghɪn iakamo rɪpko mhə nəri amasan sə iakokeikei mə tako, mətə iakamo a noien ərəha sə iapkkokeikei mhə mə tako. 20 Nənə trɪni mɪnuə iako nəfe nəghɪn sə iapkkokeikei mhə mə tako, rɪpko mhə iou pərhiēn i iakamo, mətə noien ərəha sə ramarə ia nirak ramo.

21 Ro pen iakamətoni mə ramo iamɪnhi irə ia nəpɪn me pam. Nəpɪn iakokeikei mə tako nəri amasan, mətə iakamo a noien ərəha. 22 Iou iakokeikei pɪk Loa səvəi Kumwesən fwe imwə ia

* 7:14: Sam 51:5, Jon 3:6 * 7:15: Kal 5:17 * 7:18: Jen 6:5, 8:21

rerik. ²³ *Mətə iakamətoni ia nīpwraak noien riti mwi sə ramaruagən irau noien səvəi nətərigien səiou. Nənə noien nəha rərkwī iou, mamō iou iakamo a nəfe noien ərəha səvəi nīpwraak rokeikei. ²⁴ Eh, iou iəmə iapkreği mhə ramasan! Sin tr-asitu ia nirak mə nīpwraak i sə tro iou iakemhə trīpkərimənu mhə ia nirak? ²⁵ *Iakini tanak ti Kumwesən. Iesu Kristo Iərimənu səkitaha in tro!

Ro pen noien səiou ro iamīnhi irə: Ia nətərigien səiou iakamo nəfe Loa səvəi Kumwesən rani, mətə ia nīpwraak iakamo nəkwai noien ərəha.

8

Nimiriuen vi səvəi Nənimwīn Ikinan

¹ Mətə təkwtəkwuni nəha, nərmama səməme həməuvehe mho kuatia irəha Iesu Kristo nərpwīnien riwən sə Kumwesən tro mīnraha ti noien ərəha, ² *ti nəri nə mə ia nəpīn me Nənimwīn Ikinan rauvei pen nimiruien mīnraha kamhəuvehi raku pen ti Iesu Kristo. Noien nəha Nənimwīn Ikinan ramo rīneivinari ia nirak iakināraka raka ia nīskaiien səvəi noien ərəha mīne nemhəien. ³ *Loa səvəi Moses rīreirei neivīen nari ia nərmama iamīnha irə ti nəri nə mə noien ərəha səvəi nīpwranraha ramouraha nəgse Loa nəha. Mətə nəri sə Loa nəha rīreirei noien Kumwesən rino. In i rīnərhi pehe Tini atukwatukw mə tremhə ti noien ərəha. Nənə Tini ruvehe iərmama nīpwran rəmwhen ia nīpwrai nərmama ərəha me, nənə, Kumwesən rərpwīn noien ərəha me səvənraha ia nīpwrai Tini. ⁴ *In

* **7:23:** Kal 5:17, Jem 4:1, 1Tes 2:11 * **7:25:** 1Kor 15:57 * **8:2:**

Rom 7:23-24 * **8:3:** WokMe 13:38, 15:10, Fil 2:7, Hip 4:15 * **8:4:**
Kal 5:16,25

ro iam̄nha irə mə nəgkiariien atukwatukw me ia Loa nəha tuhəuvehe mho n̄pərhiēnien ia kitaha, kitaha nərmama me i samarə mhəpkesi pen mhə noien ərəha səvəi n̄pw̄rataha mətə samarə mamhesi pen Nən̄imw̄in Ikinan.

⁵ Nərmama səməme kamharə mamhesi pen noien ərəha səvəi n̄pw̄ranraha, narimnari me nəha noien ərəha səvəi n̄pw̄ranraha rokeikei kamhərimənu ia nətərigien səvənraha, mətə nərmama səməme kamharə mamhesi pen Nən̄imw̄in Ikinan, narimnari me nəha Nən̄imw̄in Ikinan rokeikei kamhərimənu ia nətərigien səvənraha. ⁶ *Tr̄ini minuə iərmama riti noien ərəha səvəi n̄pw̄ran ramərimənu ia nətərigien səvənhi, noien nəha trukua kwənkwan, in nə iərmama nəha tremhə. Mətə tr̄ini minuə Nən̄imw̄in Ikinan ramərimənu ia nətərigien səvənhi, noien nəha trukua kwənkwan in nə n̄im̄ruien minə nəmərinuien. ⁷ *Tr̄ini minuə noien ərəha səvəi n̄pw̄rai iərmama ramərimənu ia nətərigien səvəi iərmama, nətərigien səvəi iərmama tripkewaiu mhə misiai Loa səvəi Kumwesən. N̄pərhiēnien mə in r̄ireirei anan noien. ⁸ Nənə nərmama me səməme noien ərəha səvəi n̄pw̄ranraha ramərimənu ia n̄rəha ko həpko mhə reri Kumwesən ragien.

⁹ *Mətə kimiaha i, noien ərəha səvəi n̄pw̄ramiaha r̄ipkərimənu mhə ia kimiaha iam̄nha irə, rekəm. Kimiaha nərmama Nən̄imw̄in səvəi Kumwesən ramarə ia rer̄imiaha, ro pen hiamarə mamho nəkwān. Tr̄ini minuə iərmama

* **8:6:** Rom 6:21 * **8:7:** Mat 12:34, Jon 8:43, 12:39, Jem 4:4

* **8:9:** 1Kor 3:16, 12:3

riti Nənimwɪn səvəi Kristo rɪpkarə mhə ia rerɪn, iərmama nəha rɪpko mhə in iərmama riti səvəi Kristo. ¹⁰ *Mətə mə Kristo ramarə ia rerɪmiaha, nəri auər a nɪpwramiaha traməkeikei memhə ti noien ərəha, mətə nənimwɪmiaha ramɪru ti noien atukwatukw. ¹¹ Kumwesən rɪno Iesu rətui mwi ia nemhəien səvənhi. Nənə trɪni mɪnuə Nənimwɪn səvənhi ramarə ia rerɪmiaha, Kumwesən sə rɪno Kristo rətui mwi ia nemhəien səvənhi, in truvei pehe mwi nɪmɪruien m nɪpwramiaha me səməme tuhemhə.

¹² Ro pen piak me, nari riti nəha ikɪn kɪtaha tsaməkeikei mho. Nəri nəha in i tsamarə mamhesi pen a Nənimwɪn Ikinan. Rərəha mə tsamarə mamhesi pen noien ərəha səvəi nɪpwrataha.

¹³ *Trɪni mɪnuə hiamarə mamhesi pen noien ərəha səvəi nɪpwramiaha, tihaməkeikei mhemhə. Mətə trɪni mɪnuə ia nɪskaiien səvəi Nənimwɪn Ikinan hiamousi əpune noien ərəha me səməme hiamo ia nɪpwramiaha, nənə tihəmɪru. ¹⁴ Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə nərmama me pam səməme Nənimwɪn Ikinan ramiri irəha, irəha nɪpwnəti Kumwesən me.

¹⁵ *Nənə Nənimwɪn Ikinan i Kumwesən ruvəuvei pehe raka m kɪmiaha in rɪpko mhə kɪmiaha hiəhekɪr Kumwesən rəmwhen ia nərmama me i kɪnərkwɪ tərɪni irəha kamho nəkwai nəmə asori me səvənraha, mamhəhekɪr irəha. Mətə Nənimwɪn nəha ro kɪmiaha hiəuvehe nɪpwnəti Kumwesən me. Ia nɪskaiien səvəi Nənimwɪn nəha, kɪtaha samasək Kumwesən mə, “Rɪmɪmaha, Tata!”

¹⁶ *Nənimwɪn nəha in rani pehe ti nənimwɪtaha mə nɪpərɪhienien kɪtaha

* **8:10:** Kal 2:20, Efes 3:17, 1Tes 4:6 * **8:13:** Kal 6:8, Kol 3:5

* **8:15:** 2Tim 1:7, Mak 14:36 * **8:16:** 2Kor 1:22

n̄ipwn̄ati Kumwes̄an me. ¹⁷ *N̄ən̄ə m̄ə k̄itaha n̄ipwn̄ati tata riti, tsam̄əkeikei mh̄əuvehi naut̄ə s̄əv̄ai tata. N̄ip̄ərhiēnien, Kumwes̄an truvei pehe naut̄ə s̄əv̄ənhi m̄ k̄itaha, n̄ən̄ə k̄itaha ts̄əuvehi p̄əri naut̄ə n̄əha k̄itaha Kristo. M̄ət̄ə m̄ə k̄itaha ts̄əuvehi p̄əri naut̄ə k̄itaha Kristo, tsam̄əkeikei mh̄əuvehi p̄əri m̄wi n̄əmis̄əien k̄itaha min, n̄ən̄ə ro iam̄inhi ir̄ə Kumwes̄an truvehi ut̄ə k̄itaha, k̄itaha m̄wi ts̄əuvehi nasoriien k̄itaha Kristo.

Nasoriien s̄ə trier pehe tuk̄ətoni ia n̄ərmama me s̄əv̄ai Iesu Kristo

¹⁸ *Ia n̄ət̄ərigien s̄əiou, n̄əp̄in reritaha ramrhi nasoriien s̄ə trier pehe tuk̄ət̄ə ia k̄itaha, n̄ən̄ə n̄əmis̄əien me i k̄itaha sam̄əuvehi ipwet m̄ine ho n̄əri aūər a ia nir̄əha. ¹⁹ *T̄əkw̄t̄əkw̄uni neiai m̄ine t̄ipr̄ən̄ə m̄ine narimnari me pam s̄əm̄əme Kumwes̄an r̄ino kamh̄əti pen min mamheitenhi n̄əp̄in s̄ə tuh̄ətoni n̄ipwn̄ati Kumwes̄an me tuh̄əier pehe ir̄ə. ²⁰ *Iakani iam̄inha ir̄ə ti n̄əri n̄ə m̄ə neiai m̄ine t̄ipr̄ən̄ə m̄ine narimnari me pam s̄əm̄əme Kumwes̄an r̄ino h̄əuv̄əuvehe mh̄əuv̄əirei m̄ə Kumwes̄an r̄in̄əmri ir̄əha ti n̄əfe. N̄ən̄ə ro iam̄inha ir̄ə ti n̄əri n̄ə m̄ə r̄ipko mh̄ə narimnari me n̄əha hokeikei m̄ə tuho iam̄inha ir̄ə, m̄ət̄ə ti n̄əri n̄ə m̄ə Kumwes̄an in rokeikei iam̄inha ir̄ə. In ro ir̄əha h̄əuvehe mh̄əreirei m̄ə in r̄in̄əmri ir̄əha ti n̄əfe m̄ə ir̄əha tuh̄əti pen min mamheitenhi ²¹ *n̄əp̄in s̄ə in tr̄ifi nari ia nir̄əha. Ia n̄əp̄in n̄əha ir̄əha tuharaka ia noien i r̄ərkwi t̄əriini ir̄əha, noien s̄ə ro m̄ə ir̄əha kamh̄əm̄ər̄ir̄ aūər a. N̄ən̄ə n̄əp̄in Kumwes̄an tr̄ifi

* **8:17:** Kal 4:5-7, Rev 21:7 * **8:18:** Rom 5:2, 2Kor 4:17 * **8:19:** Kol 3:4 * **8:20:** Jen 3:17-19 * **8:21:** 2Tes 3:13, 1Jon 3:2

raka nari ia nirəha, tuhagian asori irəha nɪpwnəti Kumwesən me səməme kɪməfi mwi nari ia nirəha.

²² Kɪtaha səukurən mə fwe kupwən anan meste pehe nəha təkwtəkwni, neɪai mɪne tɪprənə mɪne narimnari me pam səməme Kumwesən rino kamhasək rəmwhen ia pran riti sə ramregi nəmisəien mə trərəhi tɪni. ²³ *Nənə rɪpkɔ mhə narimnari me əpa nəha səməme Kumwesən rino irəha kamhasək iamɪnha irə. Kɪtaha i Nənɪmwɪn Ikinan rɪməkupwən mo səvənhi wok ia kɪtaha, kɪtaha mwi saməregi nəmisəien nəha rerɪtaha fwe imwə ramasək, sameitenhi Kumwesən mə tresi kɪtaha səuvehe nɪpwnətɪn me. Ia nəpɪn nəha in trɪfi nari ia nɪpwrataha. ²⁴ *Fwe kupwən, ia nəpɪn nəha Kumwesən rɪməuvehimɪru kɪtaha irə, kɪtaha saməti pen narimnari me nəha mamheitenhi. Trɪni mɪnuə iərmama riti ruvehi nari riti sə in rameitenhi, nənə treitenhi mwi tɪ nəfe? ²⁵ Mətə kɪtaha saməti pen nari riti sə səpkətoni mhə ihi, nənə mhɔ nətərigien səkɪtaha rəpwəmwis mameitenhi mə trier pehe.

²⁶ Ia noien a mwi nəha, Nənɪmwɪn Ikinan mwi ramasitu ia kɪtaha nərmama me i nɪskaiien səkɪtaha riwən, tɪ nəri nə mə kɪtaha səreirei mə nəfe noien ratukwatukw mə kɪtaha tsesi pen mhəfwaki, mətə Nənɪmwɪn Ikinan nəha in əpa raməgkiari m Kumwesən ia nəpɪn me tukutaha, mamasək ia nasəkien me ko kɪpkregi mhə. ²⁷ *Nənə Kumwesən sə ramətə pui reri nərmama, in rukurən nətərigien səvəi Nənɪmwɪn Ikinan, tɪ nəri nə mə Nənɪmwɪn nəha raməgkiari m

* **8:23:** 2Kor 5:2-4, Kal 5:5 * **8:24:** 2Kor 5:7 * **8:27:** Sam 139:1, 1Kor 4:5

Kumwesən ti nərmama me səvənhi, mamesi pen nəkwei Kumwesən.

Nari riti riwən truvehi raka kitaha ia nokeikeien səvai Iesu Kristo

²⁸ *Kitaha səukurən mə narimnari me pam səməme kamhəuvehe, Kumwesən ramo kamhəuvehe mə tuho nəri amasan m nərmama hokeikei in, səməme in rīnəkwein ia nirəha mesi pen nətərigien səvənhi. ²⁹ *Iakani iamīnha irə ti nəri nə mə nərmama səməme Kumwesən ruvəukurən raka irəha fwe tui anan, in rəmri əpə irəha mə irəha tuhəuvehe mhəmwhen ia Tini. Kumwesən ro iamīnha irə mə Tini truvehe mo nəmritaik ia piəvni me həpik. ³⁰ Nənə səməme in rəmri əpə irəha, in rəkwein irəha. Nənə səməme in rəkwein irəha, in rīni mə irəha hatukwatukw ia nənimen. Nənə səməme in rīni mə irəha hatukwatukw ia nənimen, in ruvehi utə irəha həuvehi nasoriien.

³¹ *Ro pen kitaha tsəfni ia narimnari me i? Kumwesən ramarə tukutaha, nənə iərmama riti riwən rīskai məpi raka sə trəmwəki kitaha.

³² *In rīpkhekīr mhə ti Tini atukwatukw mə tremhə tukutaha pam, mətə in rīnəsēni a irə. Nənə in rīməuvei pehe Tini m kitaha, nənə in tripkəkwtəmhirī əknekīn mhə mwi narimnari me nepwīn mwi səvənhi, in truvei pehe a m kitaha. ³³ *Kitaha nərmama me i Kumwesən rīmərfi kitaha mə səvənhi, iərmama riti riwən rukurən nīniien nəgkiariien me nepwīn ia kitaha mə kitaha sənə noien ərəha, ti nəri nə

* **8:28:** Efes 1:11 * **8:29:** Kol 1:18, Hip 1:6 * **8:31:** Sam 118:6
 * **8:32:** Jon 3:16 * **8:33:** Aes 50:8

mə Kumwesən əpa in ruvəni raka mə kitaha satukwatukw ia nənimen. ³⁴ *Iərmama riti riwən rukurən niniien mə kitaha səno noien ərəha tsaməkeikei mhemhə tukwe. Iesu Kristo tripkini mhə iaminha irə, kwa in remhə tukutaha, nənə kurirə irə Kumwesən ro in rətui mwi ia nemhəien səvənhi. Nənə təkwətəkwuni Kristo in fwe ia nıkare Kumwesən mwatuk, raməgkiari tukwini səkitaha m Kumwesən. ³⁵ Nənə iərmama riti riwən rukurən nuvehi rakaien kitaha ti nokeikeiien səvəi Kristo. Nəri auər a mə səregi nəmisiəien, uə sarə ia nəpın əknekın, uə nərmama hometə kitaha, uə nukumhə rahi, uə nautə səkitaha riwən, uə ipaka semhə, uə nərmama housi əpune kitaha, mətə narimnari me i ko həkuvəhi raka mhə kitaha ti nokeikeiien səvənhi. ³⁶ *Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,
 “Ti nəghim, Kumwesən, kamousi əpune kimaha ia nəpın me pam.

Kamətə kimaha iahəmwhen ia sipsip me səməme tukousi əpune irəha.”

³⁷ *Nipərhiēien, ia narimnari me pam nəha Kristo sə rokeikei pik kitaha ramo kitaha saməskai mhəpi raka. ³⁸ Iou iakukurən amasan mə nemhəien uə nimiruien, uə nagelo me uə nəremhə me, uə narimnari me səməme haməuvehe nəha təkwətəkwuni uə narimnari me səməme tuhəkuvəhe, uə niskaiien me, ³⁹ uə narimnari me fwe irənhə uə narimnari me fwe inhəipw Imwei Nəkur Həuvamhə, uə narimnari me səməme Kumwesən rino kamharə ia neiai mine tıprənə, ko irəha pam həkuvəhi raka mhə kitaha ti

* **8:34:** Sam 110:1, Wok Me 7:55-56, 1Jon 2:1 * **8:36:** 2Kor 4:11

* **8:37:** Jon 16:33

nokeikeiien sə Kumwesən ramo m kitaha ti nəri
nə mə səməuvehe mho kuation kitaha Iesu Kristo
Iərimənu səkitaha.

9

*Noien sə Kumwesən rarfi nərmama me səvənhi
irə*

¹ Iakani pərhiēn ia nəmri Kristo iapkeikuə mhə.
Iakamregi Nənimwɪn Ikinan fwe ia rerik mə
nəgkiariien i iakamini ro nɪpərhiēnien. ² Rerik
rərkwəpɪr məmisə pɪk ia nəpɪn me pam ³ *ti
səiou me nərmama me nəkur Isrel, ti nəri nə mə
irəha həpkini mhə nɪpərhiēnien ia Iesu Kristo.
Irəha həmwhēn ia piak me ti nəri nə mə ia
nɪpwramaha kimaha kwənəkwus kuation. Trini
minuə ko Kumwesən ruvehi raka iou ia rəgi Kristo,
mo suatuk minraha həuvehe mho kuation irəha
min, mətə iou rerik ragien a mə tuko iamɪnha
irə ia nirak. ⁴ *Nəkur Isrel me nəha, Kumwesən
rinəkwēn irəha mə nɪpwnətɪn me, mo pui pen na-
soriien səvənhi minraha, muvei pen nəgkiariien
me səvənhi sə rinərihi tərini əknekɪn irəha, nənə
muvei pen Loa səvənhi minraha, mine nəfwakiien
fwe ia nimwə tapolen, mine promes me səvənhi.
⁵ *Kaha kupwən me səvənraha irəha nəha Epra-
ham, Aesak, mine Jekop. Nənə ia nɪpwrən Kristo
ruku pen ia kwənəkwus səvənraha. In Kumwesən
sə rasori ia narimnari me pam. Pwəh nəgnəginien
revən tukwe in ia nuk nuk me. Ouəh, pwəh ro
iamɪnhi.

* **9:3:** Eks 32:32 * **9:4:** Eks 4:22, Dut 7:6, 14:1-2 * **9:5:** Mat
1:1-16, Jon 1:1, Rom 1:25

6 *Nipərhiendien nəkur Isrel me həpik həpkini mhə nipərhiendien ia Iesu Kristo, mətə ia noien nəha rıpkə mhə mə nəgkiariien səvəi Kumwesən ruvəmwei. İakani iamınhi irə ti nəri nə mə nərmama me nəha ia kwənəkwus səvəi Isrel rıpkə mhə irəha pam nəha Isrel pərhiien. 7 *Nənə nərmama me nəha ia kwənəkwus səvəi Epraham, rıpkə mhə irəha pam nəha nipwnəti Epraham me. Mətə Kumwesən rıməni pen ti Epraham i mə, “Kwənəkwus me səim tuhəuku pen ia Aesak.” 8 *Nıpwrai nəgkiariien nəha in i mə nəkwərhakwərha me səməme hətui pehe ia nəgse nipwrai iərmama rıpkə mhə irəha nəha nipwnəti Kumwesən me, mətə nəkwərhakwərha me səməme hətui pehe ia nəgse promes səvəi Kumwesən kaməvsini irəha mə kwənəkwus me səvəi Epraham. 9 *Ro iamınha irə ti nəri nə mə in i nəfe Kumwesən rıməni: “İa nəpın atukwatukw nəha takrərig pehe mwi irə nənə Sera rınərəhi raka nərim riti iərman.”

10 *Mətə rıpkə mhə in əpa nəha. Takəgkiari mwi ia Repeka. In rərəhi mwirmwir Jekop mine Isau. Tata səvənrau nə Aesak, kaha kupwən səkimaha. 11-12 *Mətə nəpın mwirmwir mi nəha krouəpwəh ihi nətuiien, nənə rouəpwəh ihi noien nari riti ramasan uə rərəha, Kumwesən ruvəni pen raka ti Repeka i mə, “Nərim sə rasori tro tukwini nari m nərim sə rouihi.” Nənə nəgkiariien nəha ramahatən amasan mə Kumwesən rarfi nərmama mamesi pen a nətərigien səvənhi maməkwein

* 9:6: Nam 23:19, Rom 2:28 * 9:7: Jen 21:12 * 9:8: Kal 4:23

* 9:9: Jen 18:14 * 9:10: Jen 25:21 * 9:11-12: Jen 25:23

irəha, mətə rɪpko mhə tɪ noien me irəha kamho.

13 *Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Jekop iakokeikei, mətə Isau iakəmwəki.”

14 Ro pen kitaha tsəfni irə? Tsəni mə noien səvəi Kumwesən rɪpkatukwatukw mhə? Rekəm! Kitaha ko səpkini mhə iamɪnha irə. 15 Mətə fwe kupwən Kumwesən rəgkiari m Moses, mɪni mə,

“Trɪni mɪnuə iakokeikei mə takapi iərmama riti, takapi in,

trɪni mɪnuə iakokeikei mə tako ramasan m iərmama riti, nənə tako ramasan min.”

16 *Ro pen sətoni mə noien sə Kumwesən rarfi iərmama irə rəpwəh nesi penien nokeikeiien uə nɪseseien səvəi iərmama, mətə ramesi pen a napiien səvəi Kumwesən. 17 *Ia Nəkukuə Ikinan, Kumwesən rɪni pen tɪ Fero, kɪg səvəi nəkur Ijip mə,

“Iakiməuvehi utə ik tɪ nari kuatia a, mə nərmama tuhətoni nɪskaiien səiou ia niram, nənə mhəni irapw nəghɪk ia tənəmtənə me pam.”

18 *Ro pen sətoni mə Kumwesən ramesi pen a nətərigien səvənhi. Trɪni mɪnuə rokeikei mə trapi iərmama riti, in trapi. Trɪni mɪnuə rokeikei mə tro iərmama riti kənkəpwə ruvehe mɪskai, in tro kənkəpwə ruvehe mɪskai.

19 Mətə kimiaha riti trɪni pehe tukw iou i mə: “Mə ro iamɪnhi irə, rəfo Kumwesən rani ihi mə noien səkitaha rərəha? Iərmama riti riwən ko rɪnise nəkwən.” 20 *Mətə ik sin i? Ik iərmama a. Rəfo ikaməkwag raka ia nəgkiariien səvəi Kumwesən

* 9:13: Mal 1:2-3 * 9:16: Efes 2:8 * 9:17: Eks 9:16 * 9:18:

Eks 4:21, 9:12, Eks 14:4 * 9:20: Aes 29:16, 45:9

iaminhi? Rerim trirhi ro tekinari kino ia nise tiprənə rərpwu muvehe miskai. Ko rini pen ti iarmama rino mə, “Ikinəfo mo iou iaminhi irə?” Rekəm! ²¹ *Iarmama sə ramo tekinari me ia nise tiprənə iaminhi, in rasori ia nise tiprənə, mukurən nuvehien nise tiprənə riti mo tekinari kəru irə, riti səvəi nəpın amasan, nənə riti mwi səvəi wok auər a me.

²² Mətə Kumwesən in mwi rino rəmwhen ia iarmama sə ramo tekinari ia nise tiprənə. In rino nərmama nepwin mə trouaha irəha. Nənə ia nəpın me in ramo nətərigien səvənhi raməpwəmwis mameitenhi nəpın trərpwin noien ərəha me səvənraha mə nərmama tuhətoni niemaha səvənhi. ²³ *In tro iaminha irə mo nərmama hətoni nasorien səvənhi rasori pik anan, in truvei pen m nərmama me i rinapi irəha, səməme in riməkupwən məpnəpenə ia nirəha mə tuhəuvehi nasorien. ²⁴ Iakaməgkiari ia kitaha i nərmama səməme in rinəkwein ia kitaha, ripko mhə nəkur Isrel əpa mətə nərmama mwi ripko mhə irəha nəkur Isrel. ²⁵ Rəmwhen ia nəgkiariien sə Kumwesən riməni ia nəkukuə səvəi Profet Hosea, rani mə,

“Nərmama me i ripko mhə irəha nərmama me səiou, takəkwein irəha mə, ‘Səiou me nərmama.’

Nənə nərmama me i iakinəpwəh nokeikei-ien irəha fwe kupwən, takəkwein irəha mə, ‘Nərmama keikei me səiou.’ ”a

²⁶ Nənə rani mwi mə:

* **9:21:** Jer 18:6 * **9:23:** Rom 8:29, Efes 1:3-12 a **9:25:** Uə
 “Pran i kəpwəh nokeikeiien in fwe kupwən, takəkwein in mə, ‘Pran keikei səiou.’ ” Hos 1:6; 2:23

“Ia kwopun atukwatukw naha kimani pen ti
niraha i ma,
‘Ripko mha kimiaha narmama me saiou,’
tukakwein iraha ma, ‘Kumwesan sa ramiru
nipwnatin me na kimiaha.’”

²⁷ Nana Profet Aesea ragkiari ia nakur Isrel ia
nagkiariien i rani ma,

“Nari auar a ma nakur Isrel tuhapik ramwhen ia
nipakir ia nikare tasi,
matata tukuvehimiru a kwankwan nepwin,

²⁸ ti nari na ma Iarimenu tro pam akwauakw a
nafe naghin rimani ma tro ia takure tiprana i.”

²⁹ Nana ramwhen ia nagkiariien i Profet Aesea
rimani fwe kupwan ma:

“Iarimenu sa rauvehi niskaiien me pam
rimauvehimiru kitaha me nepwin nakur
Isrel.

Ma in rinapko mha iamihni,
ko kitaha samwhen ia nakur Sotom
kitaha sauvavehe raka mhanamwhen ia
nakur Komora.”

*Nakur Isrel me hapik hapkini mha niparhienien ia
Iesu Kristo*

³⁰ *Ro pen kitaha tsafni irata? Narmama ripko
mha iraha nakur Isrel hapkousari mha ma tuhatuk-
watukw ia namri Kumwesan, matata ti nari na
ma iraha hani niparhienien ia Iesu Kristo nana
Kumwesan ro iraha hatukwatukw ia nanimen.

³¹ *Matata nakur Isrel housari pik ia suatuk savai
nesi penien Loa ma iraha tuhatukwatukw ia namri
Kumwesan, matata iraha hapwath natukwatukwien.

* **9:30:** Rom 10:20 * **9:31:** Rom 10:2-3

32 *Tì nàfe? Tì nàri nà mǎ irǎha kamhousari pìk mǎ tuhatukwatukw ia nǎmri Kumwesǎn ia noien me sǎvǎnraha, mǎtǎ hǎpkesi pen mhǎ suatuk sǎvǎi nahatǎtǎien. Irǎha hǎnapǎti raka ia kǎruǎterei sǎ nǎrmama kamhapǎti irǎ. 33 *Rǎmwhen ia nǎgkiariien i kǎmǎrai pen ia Nǎkukuǎ Ikinan rani mǎ,
 “Hǎtoni ro! Iakamǎmri kǎruǎterei riti fwe Saeon sǎ nǎrmama tuhapǎti irǎ,
 kǎpwier sǎ tro irǎha hǎmwei,
 nǎnǎ iǎrmama sǎ rani nǎpǎrhienien irǎ, in
 trǎpkauris mhǎ.”

10

1 Piak me, ia rerik iakokeikei pìk mǎ Kumwesǎn truvehimǎru nǎkur Isrel, nǎnǎ ia nǎpǎn me pam iakamǎfwaki tukwe. 2 Iakǎseni mǎ pǎrhien irǎha kamhagien pìk tì Kumwesǎn, mǎtǎ noien sǎvǎnraha rǎpkesi pen mhǎ nukurǎnien. 3 Iakani iamǎnhi irǎ tì nǎri nǎ mǎ irǎha hǎpkukurǎn amasan mhǎ mǎ tuhǎfo mhǎuvehe mhatukwatukw ia nǎmri Kumwesǎn. Nǎnǎ suatuk sǎvǎi natukwatukwien Kumwesǎn rǎnǎmri, in i nahatǎtǎien ia Iesu Kristo, irǎha hǎpkǎisiai mhǎ irǎ, mǎtǎ irǎha kamhousari mǎ tuhǎmri atukw sǎvǎnraha riti, in i nesi penien Loa. 4 *Mǎtǎ Kristo in rǎno sampam ia noien sǎvǎi nesi penien Loa mǎ nǎrmama me pam sǎmǎme kamhǎni nǎpǎrhienien irǎ hǎukurǎn nuveheien mhatukwatukw ia nǎmri Kumwesǎn.
 5 *Moses ramǎgkiari ia natukwatukwien sǎ raku pen tì Loa ia nǎgkiariien i sǎ in rǎmǎrai mǎ,

* 9:32: Aes 8:14 * 9:33: 1Tes 2:6, Rom 10:11 * 10:4: Mat 5:17, Jon 3:18 * 10:5: Rom 7:10, Kal 3:12

“Iærmama sə ramo nəgkiariien me səvəi Loa, in truvehi nimiruien ia nəgkiariien me nəha.” ⁶ *Mətə natukwatukwien sə raku pen ti nahatətəien rani mə, “Rerimiahā trəpwəh nīrhiiēn nəgkiariien i mə, ‘Sin trevən fwe irənhə ia neiai’ ” muvehi Kristo meiwaiu pehe? ⁷ “uə ‘Sin trevən fwe inhəripw ia nīpəg sə rameiwaiu nukunen riwən’ ” muvehi raka Kristo ia reri nəkur həuvamhə muvehi mutə pehe? ⁸ Natukwatukwien sə raku pen ti nahatətəien rīpkini mhə iamīnha irə, mətə rani mə, “Nəgkiariien nəha ipaka tukw ik. In fwe ia tərhum mīne ia rerim.” In i nəgkiariien i səvəi nahatətəien kīmaha ia haməvisau irapw i. ⁹ Trini mīnuə ikīni irapw ia tərhum mə “Iesu in Iərimənu,” nənə mīni nīpərhienien irə fwe imwə ia rerim mə Kumwesən rino in rətui mwi ia nemhəien səvənhi, nənə Kumwesən truvehimīru ik. ¹⁰ Nəpīn iærmama riti ruvehi Iesu ia rerin mīni nīpərhienien irə, Kumwesən trini irapw in mə in ratukwatukw ia nənimen. Nənə in truvehimīru mwi iærmama sə rani irapw ia tərhum mə Iesu in Iərimənu səvənhi. ¹¹ *Rəmwhen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Nərmama me pam səməme kamhəni nīpərhienien ia iærmama nəha, irəha tuhəpkauris mhə.” ¹² *Nəgkiariien nəha səvəi nərmama pam nəri auər a mə ik iəmə Isrel uə rīpko mhə ik iəmə Isrel. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə Iərimənu kuation a i ramərimənu ia nərmama me pam, maməriari pen ia namasanien səvənhi m nərmama səməme kamhəkwein in. ¹³ *Rəmwhen ia nəgkiariien i Nəkukuə Ikinan rani mə,

* **10:6:** Dut 30:12-14 * **10:11:** Rom 9:33 * **10:12:** Wok Me 15:9 * **10:13:** Joel 2:32

“Nərmama me pam səməme kamhəkwein ia nəghi
 Iərimənu,
 in truvehimiru irəha.”

14 Mətə nərmama tuhəfo mhəkwein ia Iərimənu trini minuə həpkini mhə nīpərhienien irə? Nənə tuhəfo mhəni nīpərhienien irə trini minuə həpwəh niregiien nəvisaiuen sə raməgkiari irə? Nənə tuhəfo mhəregi trini minuə iərmama riti səvəi nəvisaiuen riwən? 15 *Nənə nərmama tuhəfo mhəvisau trini minuə Kumwesən rəpwəh nərhi penien irəha? Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Ramasan pik anan nəpīn nərmama kamhəuvehe mə tuhəvisau nəgkiariien amasan!”

16 *Mətə rīpko mhə nəkur Isrel me pam həməni nīpərhienien ia nəgkiariien amasan nəha. Rəmwhen ia nəgkiariien səvəi Profet Aesea rani mə, “Iərimənu, nərmama houihi a həni nīpərhienien ia nəgkiariien səkimaha.” 17 *Ro pen nahatətəien raku pen ia nəri kamregi, nənə nəri kamregi raku pen ia nəgkiariien sə kaməvisau ia Kristo. 18 Mətə iakaməres mə nəkur Isrel həuvəregi raka nəgkiariien nəha uə rekəm? Ouəh, həuvəregi. Rəmwhen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Nərmama me pam həuvəregi raka rerīnraha,
 nəgkiariien me səvənraha həuvavən
 mhəneste tənəmtənə me pam.”

19 Nənə iakaməres nəresien riti mwi mə nəkur Isrel həuvəukurən raka uə rekəm? Ouəh, həuvəukurən. Moses rīməkupwən mīni irapw nəgkiariien i səvəi Kumwesən mə,

* 10:15: Aes 52:7 * 10:16: Aes 53:1, Jon 12:38 * 10:17: Jon 17:20

“Iou tako ramasan m nǝrmama nepwɪn ia tǝnǝ ǝpǝ
iti,

kɪmɪaaha tihǝtoni mhǝmwǝki irǝha.

Tako ramasan m nǝrmama nepwɪn hǝreirei nari,
kɪmɪaaha tihǝtoni niemaha rǝpi kɪmɪaaha.”

²⁰ Nǝnǝ Profet Aesea rɪni amasan mwi nǝgkiariien
sǝvǝi Kumwesǝn mǝ,

“Nǝrmama sǝmǝme hǝpwǝh nǝtuiien iou, hǝnǝtoni
iou.

Iakɪno pui pen iou m nǝrmama sǝmǝme
hǝpwǝh nǝresien iou.”

²¹ Mǝtǝ ia nǝkur Isrel Kumwesǝn rani mǝ,

“Ia nǝpɪn mǝ pam iakavi atukw rǝgɪk mǝ takasitu
ia nǝrmama me i
sǝmǝme kamhǝrui nǝkwak, mamhǝni ǝrǝha
iou.”

11

*Nǝkur Isrel kwǝnkwan nepwɪn nǝha ikin
Kumwesǝn rɪmǝrɪfi irǝha*

¹ *Ro iamɪnhi irǝ iakamǝres mǝ pǝrhien
Kumwesǝn rɪmǝuvei pen tǝkutan m nǝrmama
me sǝvǝnhi? Rekǝm! Hǝtoni ro iou. Iou iǝmǝ Isrel.
Iou iakuku pen ia kwǝnǝkwus sǝvǝi Epraham
mine kwǝnǝkwus sǝvǝi Penjamin. ² Kumwesǝn
rɪnǝpwǝh nuvei penien tǝkutan m nǝrmama me
sǝvǝnhi sǝmǝme in ruvǝukurǝn raka irǝha fwe tui
anan. Hiǝukurǝn uǝ rekǝm nǝfe Nǝkukuǝ Ikinan
rani ia Profet Elǝja ia nǝpɪn nǝha ramǝgkiari m
Kumwesǝn ti noien ǝrǝha me sǝmǝme nǝkur Isrel
kamho? ³ *In rɪni mǝ,

“Iǝrɪmǝnu, irǝha hǝnǝusi ǝpune profet me sǝim,

* **11:1:** 1Saml 12:22, Sam 94:14, Fil 3:5 * **11:3:** 2King 19:10,14

mhousesi testesi nifatə me səim.
 Iou əpa iakamarə,
 nənə irəha haməmwur mwi mə tuhousi əpune
 iou.”

4 *Mətə Kumwesən rīməni pen nəfe ti Profet
 Elaeja? In rīməni mə,
 “Iakaməkwətəmhiri əknekin nərman me sefen
 taosen irəha nərmama me səiou.
 Irəha həpkinimwi mhə nukurhunraha
 mhəsiai kumwesən eikuə i Paal.”

5 *Nənə rəmwhen a mwi ipwet mine nəkur Isrel
 kwənkwan nepwīn nəha ikin səməme Kumwesən
 rīmərfi irəha ia namasanien səvənhi. 6 *In rīmərfi
 irəha ia namasanien səvənhi, mətə rīpko mhə mə
 rīrfi irəha ti noien me səməme irəha kamho. Trini
 minuə rīrfi irəha ti noien me səməme irəha kamho,
 nənə namasanien sə trəriari irə minraha riwən
 rəmwhen mə ramərəku irəha ti wok səvənraha.

7 *Ro pen, rəfo? Nəri nəha nəkur Isrel kamhətui,
 irəha həpwəh nətonien. Mətə nərmama səməme
 Kumwesən rīmərfi irəha, irəha hətoni mhəuvehi.
 Səməme nəha nepwīn səməme həpwəh nətonien,
 Kumwesən ro irəha kənkəpwənraha ruvehe
 miskai. 8 Rəmwhen ia nəgkiariien i kīmərai pen ia
 Nəkukuə Ikinan rani mə,
 “Kumwesən ro nətəriгийн səvənraha rapri meste
 pehe ipwet,
 irəha ko həpkətoni mhə mwi nari riti ia
 nənimenraha,
 mhəpwəh mwi nireгийн nari riti ia
 nəkwəreginraha.”

9 *Nənə Kig Tevit rani mə,

* 11:4: 1King 19:18 * 11:5: Rom 9:27 * 11:6: Kal 3:18

* 11:7: Rom 9:31 * 11:9: Sam 35:8

“Pwəh tepol sə irəha kamhani nari irə ruvehe mo
 kwənkru sə trousi tərini irəha
 mine net sə tuhəvsausini pen irəha irə.
 Pwəh ruvehe mo nəri sə tro irəha həmwei,
 mine nəri sə tro irəha həuvehi nərpwiniēn ti
 noien ərəha me səvənraha.
 10 Pwəh nənimenraha rīfwə həpwəh mwi
 nətoniēn nari.
 Pwəh irəha həregi rərəha ia nəpin me
 rəmwhen ia iərmama ramikou ti təkutan.”

Rigi nei Kumwesən riripin pen ia nipwren

11 *Ro pen iakaməres mə nəkur Isrel hənəpəti
 mhəmwei ko həkərer mhə mwi? Rekəm, irəha
 həukurən nərərien mwi. Mətə ti nəri nə mə
 irəha ho noien ərəha, Kumwesən rauvehimīru
 nərmama me rīpko mhə irəha nəkur Isrel mə tro
 nəkur Isrel rerinraha revən ia namasaniēn nəha
 mə tuhəuvehi səvənraha. 12 Noien ərəha sə nəkur
 Isrel həno ro namasaniēn revən ia tənəmtənə
 me. Nīmweiēn səvənraha ro namasaniēn revən
 ti nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel. Mə
 ro iamīnhi irə tukəfo nəpin nəkur Isrel me pam
 tuhərərig mwi ti Kumwesən? Kumwesən tro
 minraha namasaniēn rasori mwi.

13 Təkwtəkwuni iakaməgkiari m kīmiaha
 nərmama rīpko mhə kīmiaha nəkur Isrel. Iou
 aposol səvəi nərmama rīpko mhə irəha nəkur
 Isrel, ro pen iakəgnəgini wok i sə Kumwesən
 rīməuvei pehe miou. 14 Iakamo iamīnhi irə
 mə tako iou me nəpwīn nəkur Isrel rerinraha
 revən ia namasaniēn i kamo m kīmiaha nənə
 mhokeikei mə tuhəuvehi səvənraha, nənə ia noien
 nəha takuvehimīru irəha nəpwīn. 15 Mə noien i

* **11:11:** Wok Me 13:46, Rom 10:19

Kumwesən rino mərarki nəkur Isrel ro nərmana ia tənəmtənə me həuvehe mho in me nepwın, tukəfo nəpın in rıpeki pehe mwi nəkur Isrel? Noien nəha trukua noien i nərmana tuhətui mwi ia nemhəien. ¹⁶ *Trini minua nərmana həmri karen nıkare bred səvəi nəveginien vi mə səvəi Kumwesən, nənə bred pəpwıə səvəi Kumwesən. Nənə ia nəgkariien səvəi nei, trini minua nukune nei səvəi Kumwesən, rəgrəgin me mwi səvəi Kumwesən.^a

¹⁷ *Mətə kətəftefi raka rəgrəgi nei nəha nepwın, nənə kuvehi kimiaha, kimiaha rəgrəgi nei olif sə rəprmin, kripin pen kimiaha ia təmwhekinraha mə tihəuvehi pəri namanien səvəi nukune olif nəha. ¹⁸ *Nənə ro iamınhi irə rərəha mə kimiaha hiaməfiutə ia kimiaha mamhətə ərəha rəgrəgi olif nəha. Mə hiaməfiutə ia kimiaha iamınhi, rerimaha tramrhi mə nukune nei raməkwməni kimiaha, mətə rıpkə mhə kimiaha rəgrəgi nei tihəkwməni nukune nei. ¹⁹ Rosi kimiaha riti trəfiutə in mə, “Kinəteftefi raka rıgi nei me nepwın kuvehi iou kripin iou ia təmwhekinraha.”

²⁰ *Nipərhiienien kinəteftefi raka irəha, ti nəri nə mə irəha həpwəh nahatətəien ia Kumwesən, mətə ik ikamərer ia təmwhekinraha ti nəri nə mə iakamahatətə irə. Ro iamınhi irə tikəpwəh nəfiutəien ik, mətə tikaməkeikei mehekır. ²¹ Trini minua Kumwesən rınəteftefi raka rəgrəgi nei atuk-

* **11:16:** Nam 15:17-21, Esik 44:30 **a 11:16:** Nəgkariien i, nipwran mə trini minua Epraham mine kaha kupwən me səvəi nəkur Isrel irəha nərmana me səvəi Kumwesən, nənə nərmana ia kwənəkwus səvənraha irəha mwi nərmana me səvəi Kumwesən.

* **11:17:** Efes 2:11-19 * **11:18:** Jon 4:22 * **11:20:** Rom 12:16

watukw ti nəri nə mə hənəpwəh nahatətəien, in trətəfi raka mwi ik mə ik ikəpwəh nahatətəien.

²² *Ro pen sətōni mə Kumwesən rukurən noien ramasan m nərmama, mətə rukurən noien mwi rəknekīn mīnraha. In ramo rəknekīn m nərmama səməme haməmwei raka, mətə in ramo ramasan tukumiaha. Nənə trīni mīnuə kīmiaha hiamesi pen noien amasan səvənhi, in trīrīpīn mamō ramasan tukumiaha. Mətə trīni mīnuə kīmiaha hiəpwəh noien iamīnha irə, nənə in trətəfi raka mwi kīmiaha. ²³ Nənə trīni mīnuə nəkur Isrel hərərig pehe mwi mhəni nīpərhienien ia Iesu Kristo, nənə Kumwesən trīrīpīn mwi irəha ia nukunen, ti nəri nə mə in rauvehi nīskaiien ti noien iamīnha irə. ²⁴ Nīpwrai nəgkariien i mə kīmiaha nərmama rīpko mhə kīmiaha nəkur Isrel hiəmwhen ia rīgi nei əp̄mīn i olif sə Kumwesən rīnərai raka, nənə mīrīpīn pen ia nei nəha olif fwe ia nəmhien səvənhi. Noien nəha rīpko mhə noien atukwatukw riti səvəi nei ti nuvehien rīgi nei əp̄ə riti mīrīpīn pen ia nei əp̄ə riti. Mətə nəkur Isrel həmwhen ia rīgi nei nəha olif fwe ia nəmhien. Nənə təkwtəkwuni rīməru mə Kumwesən trīrīpīn mwi irəha ia nukunenraha atukwatukw.

Kumwesən truvehimīru nəkur Isrel me pam

²⁵ *Piak me, nəgkariien pərhien riti Kumwesən rīnərkwafə i fwe kupwən iakokeikei mə kīmiaha tihəukurən, ti nəri nə mə rərəha kīmiaha hiaməfiūtə ia kīmiaha mə hiəukurən nari. Kumwesən rīno nəkur Isrel me nepwīn kənkəpwənraha ruvehe mīskai, mətə noien nəha

* **11:22:** Jon 15:2,4, Hip 3:14
Jon 10:16

* **11:25:** Rom 12:16, Luk 21:24,

trəpwəh nəmakiēn ia nəpīn me. Nərmama me rīpkō mhə irəha nəkur Isrel səməme tuhəuvehe ti Kumwesən tuhaməkeikei mhəuvehe pam, nənə, noien nəha ramo nəkur Isrel kənkəpwənrāha rīskai tro sampam. ²⁶*Nənə kurirə irə, Kumwesən truvehimīru pam nəkur Isrel. Rəmwhēn ia nəgkiariēn i kīmərai pēn ia Nəkukuə Ikinan rani mā,

“Iərmama sə truvehimīru nərmama truku pēn fwe Saeon.

In truvehi raka noien ərəha səvəi kwənəkwas me səvəi Jekop.”

²⁷ “Nənə in i promes səiou tako mīnrāha ia nəpīn nəha takuvehi raka noien ərəha me səvənrāha.”

²⁸ Nəkur Isrel hənəpwəh nəgkiariēn amasan səvəi Iesu Kristo, nənə ro iamīnhi irə irəha həmwhēn ia nərmama kāmhamwəki Kumwesən. Nəri nəha ro iamīnhi irə trasitu ia kīmiaha nərmama rīpkō mhə kīmiaha nəkur Isrel. Mətə ti nəri nə mə Kumwesən rīmərfi kaha kupwən me səvənrāha, ro pēn in ramokeikei ihi irəha. ²⁹ Ro iamīnhi irə ti nəri nə mə nəpīn Kumwesən ruvərfi raka nərmama, məriari auər a narimnari me mīnrāha, kō rīpkərari mhə mwi ia nətərigiēn səvənhi. ³⁰ Kīmiaha i nərmama rīpkō mhə kīmiaha nəkur Isrel fwe kupwən hiamərui nəkwai Kumwesən, mətə təkwtəkwuni Kumwesən rāpi kīmiaha ti nəri nə mə nəkur Isrel hənərui nəkwan. ³¹ Ia noien a mwi nəha, ti nəri nə mə Kumwesən rīnāpi kīmiaha ipwet mīne nənə nəkur Isrel kāmhərui nəkwai Kumwesən, ro pēn Kumwesən

* **11:26:** Mat 23:39, Sam 14:7

trapi mwi irəha. ³² *Nərmama me pam kamhərui nəkwei Kumwesən. Rəmwhen mə Kumwesən rərihi irəha kamharə ia kalapus. In ro iamɪnha irə mə in rukurən napiien irəha pam.

Nəgkiariien sampam kəgnəgini Kumwesən irə

³³ Hətoni ro, nautə mine nukurəniien
mine nətərigien səvəi Kumwesən
harəmwhenimw pik!

Samətui nəkiriien me səvənhi mine suatuk me
səvənhi ko səpkətə pam mhə!

³⁴ *“Sin rukurən nətə puiien nətərigien səvəi
Kumwesən,
uə sin rukurən nəvəhəgien min?”

³⁵ “Uə sin ruvəuvei pen raka nari riti min ia nəpɪn
riti
mə Kumwesən traməkeikei mərpwɪn pen
min?” Iərmama riti riwən!

³⁶ *Ro iamɪnhi irə ti nəri nə mə Kumwesən rino
narimnari me pam,
nənə narimnari me pam kamharə ti nəri nə mə
niskaiien səvənhi raməkwtəmhiri irəha,
narimnari me pam in rino mə səvənhi.

Pwəh nəgnəginiien revən tukwe in ia nuk nuk me.
Ouəh, pwəh ro iamɪnhi.

12

*Pwəh səuvei pen nimɪruien səkɪtaha m
Kumwesən*

¹ *Piak me, ti nəri nə mə Kumwesən rino
narimnari me i ia napiien səvənhi ro pen

* **11:32:** Kal 3:22, 1Tim 2:4 * **11:34:** Aes 40:13, 1Kor 2:16

* **11:36:** 1Kor 8:6 * **12:1:** Rom 6:11,13, 1Tes 2:5, Jon 4:24

iakamæres skai m kímiaha mæ tihamækeikei mhæuvei pen nípwrámiaha me min ræmwhen ia nari riti sæ ramiru mo ikinan i kauvei pen m Kumwesæn ia tækure nífatæ rerin ramagien tukwe. In i suatuk atukwatukw sæ tihæfwaki m Kumwesæn iræ. ²*Tihæpwæh nuvehiiën noien sævæi nærmama ia típrænæ i, mætæ pwæh Kumwesæn ro nætærigien sækímiaha ruvehe mærmævi hiæsehu ro ia noien akuas sækímiaha. Mæ hio iamínha iræ hiækuræn nækiriien noien me, mhætóni mæ sæ pæku næha nækwai Kumwesæn, noien sæ ramasan, rerin ragien tukwe, matukwatukw pam.

³*Nænæ tí næri næ mæ Kumwesæn rasitu ia nirak ia namasanien sævænhi, iou iakani pehe tukumiaha pam mæ rerímiaha træpwæh nírhiiën mæ kímiaha iærmama riti. Kímiaha tihamækeikei mhæuvehi irapw nætærigien sækímiaha, mhækiri mæ ik næfe iærmama pwæh resi pen atukwatukw nahatætæien sæ Kumwesæn rímæuvei pehe mik rasori uæ rouihi.

⁴*Nípwrái iærmama nípærpærin me hæpik, nænæ nípærpærin me næha sævænraha wok sæpæmsæpæ.

⁵*Ræmwhen a mwí kítaha sæpik, mætæ kítaha sæmwhen ia nípwrái iærmama kuatia, tí næri næ mæ kítaha sæmæuvehe mho kuatia kítaha Kristo. Kítaha kuatia kuatia samæripin pen ia kítaha me ræmwhen ia nípærpæri nípwrái iærmama,

⁶*mamhæuvehi nískaiien me sæpæmsæpæ resi pen namasanien sæ Kumwesæn rínæriari iræ m kítaha. Ro iamínhi iræ kítaha tsamækeikei mhæuvehi nískaiien me næha mhasitu ia kítaha me iræ. Trini mínúæ iærmama riti rauvehi nískaiien tí níni

* **12:2:** Efes 4:23, Efes 5:10,17 * **12:3:** 1Kor 12:11, Efes 4:7

* **12:4:** 1Kor 12:12 * **12:5:** 1Kor 12:27, Efes 4:25 * **12:6:**

1Kor 12:4-11, 1Tes 4:10-11

irapwien nægkiariien sə raku pen ti Kumwesən, pwəh in rini irapw nægkiariien nəha mesi pen nahatətəien səvənhi. ⁷ Trini minuə iərmama riti rauvehi niskaiien ti no tukwiniien nari, pwəh in ro tukwini nari. Trini minuə iərmama riti rauvehi niskaiien ti nahatənien, pwəh in rahatən. ⁸ *Trini minuə iərmama riti rauvehi niskaiien ti nuvehi utəien nətərigien səvəi iərmama, pwəh in ruvehi utə. Trini minuə iərmama riti rauvehi niskaiien ti nəriariien nautə, pwəh in rəriari rasori. Trini minuə iərmama riti rauvehi niskaiien ti niriiien nakalasia me, pwəh in riri irəha misese tukwe. Trini minuə iərmama riti rauvehi niskaiien ti nasituien ia nərmama, pwəh in rasitu ia nirəha ia rerin agien.

Nokeikeiien

⁹ *Pwəh nokeikeiien səkimiaha hiamokeikei nərmama irə ro nokeikeiien pərhien. Tihaməkeikei mhəmwəki noien sə rərəha, mhəkwtəmhiri əknekɪn noien sə ramasan. ¹⁰ *Tihaməkeikei mhokeikei kimiaha me rəmwhen mə kimiaha piəvmiaha me, mhəsiai kimiaha me. ¹¹ *Tihaməkeikei mho wok səvəi Iərimənu səkitaha ia nəpɪn me pam rəmwhen ia napw rauək ia rerimiahaha mhəpwəh nəpouien. ¹² *Rerimiahaha traməkeikei magien ia nəpɪn me ti nəri nə mə hiaməmri pen əknekɪn nətərigien səkimiaha ia Kumwesən. Trini minuə hiəuvehi nəmisəien, tihaməkeikei mho nətərigien səkimiaha rəpwəmwɪs, nənə mhəfwaki

* **12:8:** 2Kor 9:7 * **12:9:** 1Tim 1:5, 1Pit 1:22, Amos 5:15

* **12:10:** 2Tes 1:7, Fil 2:3 * **12:11:** Wok Me 18:25, Rev 3:15

* **12:12:** 1Tes 5:17

ia nəpɪn me. ¹³ *Trɪni mɪnuə nərmama nɛpɪn səvəi Kumwesən səvənraha narimnari riwən, tihaməkeikei masitu ia nirəha, mhətə amasan iəpɪspɪs me səməme kamhəuvehe imwəmiaha.

¹⁴ *Tihəkwein amasan ia nərmama səməme kamhometə kɪmiaha. Tihəkwein amasan ia nirəha, mhəpɪwəh nəkwein ərəhaien ia nirəha.

¹⁵ *Nəpɪn nərmama kamhagien, kɪmiaha mwi tihagien kɪmiaha mɪnraha. Nənə nəpɪn nərmama rerɪnraha rəpou, kɪmiaha mwi tihəsək kɪmiaha mɪnraha. ¹⁶ *Ramasan mə hiamarə nətərigien səkɪmiaha truvehe mo kuatia. Tihəpɪwəh nəfiəutəien ia kɪmiaha, mətə tihəuvehi nətərigien sə reiwaiu. Rerɪmiaha trəpɪwəh nɪrhien mə kɪmiaha hiəukurən pɪk nari.

¹⁷ *Trɪni mɪnuə iərmama riti ramo rərəha ia kɪmiaha, tihəpɪwəh nərpɪnien noien səvənhi. Tihousari mə tiho noien sə nərmama pam tuhətoni mə ramasan. ¹⁸ *Kɪmiaha tihousari mho narimnari me pam səməme hiəukurən noien mə tiharə ia nəmərɪnuien ia nəpɪn me kɪmiaha nərmama pam. ¹⁹ *Nərmama keikei me, tihəpɪwəh nərpɪnien noien ərəha səvəi iərmama riti, mətə tihəpɪwəh a pɪwəh Kumwesən ruvei pen niemaha səvənhi mɪn. Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə kɪmərɪi pen nəgkiariien i ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Iou takərpɪn noien ərəha səvəi nərmama, nɪpərhiendien iou tako.” ²⁰ *Mətə tiho iamɪnhi irə:

* **12:13:** Hip 13:2 * **12:14:** Mat 5:44, Wok Me 7:60, 1Kor 4:12

* **12:15:** Sam 35:13 * **12:16:** Rom 15:5, 11:20, Prov 3:7, Aes 5:21

* **12:17:** 1Tes 5:15 * **12:18:** Mak 9:50, Hip 12:14 * **12:19:**

Dut 32:35, Mat 5:39, Rom 13:4, 1Tes 1:6-7, Hip 10:30 * **12:20:**
Prov 25:21-22, Mat 5:44

“Trini minuə iərmama riti sə raməmwəki ik nukumhə rahi, tikaməkeikei məkwməni.

Trini minuə rəkwakwa, tikaməkeikei mhəuvei pen nui min rənimwi.

Ia noien nəha tiko in rauris pik anan.”

²¹ Tihəpwəh nəseniien noien ərəha mə truvehi irapw niskaiien səkimiaha, mətə ia noien amasan tihəuvehi irapw niskaiien səvəi noien ərəha.

13

Pwəh nərmama pam həsiai nərmama asori me səməme kamhərimənu

¹ *Pwəh nərmama pam həsiai nərmama asori me səməme kamhərimənu. Iakani iamini irə ti nəri nə mə nərimənuien ruku pen əpa ti Kumwesən, nənə, nərmama me pam səməme kamhərimənu Kumwesən rinəmri irəha. ² Ro iamini irə trini minuə iərmama riti rərui nəkwai nərmama kamhərimənu, in rinərui nəri sə Kumwesən riməuvehi utə. Nənə nərmama səməme kamho iaminha irə tukərpwin noien ərəha səvənraha. ³ *Nərmama səməme kamho noien amasan tuhəhekir nərmama kamhərimənu ti nəfe? Mətə nərmama səməme kamho noien ərəha irəha nəha tuhekir. Ikokeikei mə tikəpwəh nehekiriien ia iərmama sə ramərimənu? Tikaməkeikei mo noien amasan, nənə in trəgnəgini ik tukwe. ⁴ *Iakani iamini irə ti nəri nə mə iərmama sə ramərimənu in ramo tukwini nari m Kumwesən, mamə nari amasan ramasitu ia niram. Mətə trini minuə ikamo noien ərəha, tikaməkeikei mehekir ti nəri nə mə niskaiien

* **13:1:** Taet 3:1, Prov 8:15, Jon 19:11 * **13:3:** 1Tes 2:13-14, 1Tes 3:13 * **13:4:** Rom 12:19

sə in rauvehi ti nərpwɪnien noien ərəha ro nɪpərhiɛnien. Iərmama sə ramərimənu in ramo tukwini nari m Kumwesən, mamərpwɪn noien ərəha me səvəi nərmama. Nənə noien nəha ramahatən pen niemaha səvəi Kumwesən. ⁵ Ro pen kimiaha tihaməkeikei mhəsiai nərmama səməme kamhərimənu. Tihəpko mhə ti nəri nə mə hiamhekɪr əpa niemaha səvəi Kumwesən, mətə tiho mwi ti nəri nə mə hiəkurən mə in noien atukwatukw. ⁶ Ro iamɪnhi irə kimiaha hiamərəku pen mwi takis me, ti nəri nə mə nərmama səməme kamhərimənu irəha nərmama kamho tukwini nari m Kumwesən mamho wok səvənhi. ⁷ *Kimiaha tihaməkeikei mhəuvei pen m nərmama me pam nəfe səvənraha. Iərmama sə rauvehi mane səvəi takis me səpəmsəpə, tihaməkeikei mhərəku pen takis me nəha min. Iərmama sə kamsiai, tihaməkeikei mhəsiai. Nənə iərmama sə kamo nəkwan, tihaməkeikei mho nəkwan.

Kɪtaha tsaməkeikei mhokeikei kɪtaha me

⁸ *Rɪpkamasan mhə mə tiho kaon m nərmama nepwɪn. Mətə nari riti nəha ikɪn sə rəmwhen ia kaon səkimiaha tihaməkeikei mho. In i kimiaha tihaməkeikei mhokeikei kimiaha me. Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə iərmama sə ramokeikei piəvni in ramo narimnari me pam Loa səvəi Kumwesən rani. ⁹ Loa nəha rani mə, “Tikəpwəh nakresien pran səvəi iərməpə,” “Tikəpwəh nousi əpuneien iərmama,” “Tikəpwəh nakresien,” “Rerɪm trəpwəh nakresien narimnari səvəi iərmama riti,”* nənə Loa me nepwɪn mwi

* **13:7:** Mat 22:21 * **13:8:** Mat 22:39-40, Jem 2:8 * **13:9:** Eks 20:13-15, 17, Dut 5:17-19, Dut 5:21

nəha ikɪn. Mətə nəgkiariien riti nəha in rəuiui pam irəha, rani mə, “Tikaməkeikei mokeikei piam rəmwhen ikokeikei atukw a ik.” ¹⁰ *Trini minuə iərmama riti rokeikei piəvni, ko rɪpko mhə nərəhaien min. Ro pen iərmama sə ramokeikei nərmama in ramo narimnari me pam Loa səvəi Kumwesən rani.

¹¹ *Kimiaha tihaməkeikei mho iamɪnha irə ti nəri nə mə hiəukurən nəpɪn i samarə irə nəha təkwtəkwwuni mə rɪno raka nəpɪn atukwatukw sə tihətui mhəpwəh mwi napriien. Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə nəpɪn sə Kumwesən truvehimɪru kitaha irə ruvəuvehe ipaka, in ipaka mwi məpi raka fwe kupwən nəpɪn səpkuvehe vi a mhəni nɪpərhiienien ia Iesu Kristo. ¹² *Trɪpko mhə tui nəpitəvien ro sampam nənə nukuraanien ruvehe. Ro pen pwəh saraka ia noien me səvəi nəpitəvien nənə mho noien me səvəi nukuraanien. Noien me nəha həmwhen ia karkahu iərmama rarkahu irə mo tukuahag nɪpwran ti naruagəniien. ¹³ *Pwəh kitaha so noien amasan me rəmwhen ia nərmama səməme kamhavən ia nukuraanien. Tsəpwəh noien lafet ərəha me, mhəpwəh nənimwiiien nənimwiiien skai mhakonə irə, mhəpwəh nakresien nɪpran, mhəpwəh noien nəfe nəghɪn nətərigien ərəha səkitaha rokeikei, mhəpwəh nəvisəien, nənə reritaha trəpwəh nɪrhi ərəhaien kitaha me. ¹⁴ *Mətə tiharkahu Iərimənu səkitaha Iesu Kristo rəmwhen karkahu səkimiaha, nənə rerimiaha trəpwəh mwi nɪrhien suatuk me

* **13:10:** 1Kor 13:4-7 * **13:11:** Efes 5:14, 1Tes 5:6-7 * **13:12:**
 1Jon 2:8, Efes 5:11, 6:11 * **13:13:** Luk 21:34, Efes 5:18 * **13:14:**
 Kal 3:27

nepwɪn səvəi noien ərəha səvəi nɪpwramiaha mə
tiho nəfe rokeikei.

14

*Tukəfo ia iərmama nahatətəien səvənhi rɪpkiskai
mhə*

¹*Trɪni mɪnuə iərmama riti nahatətəien səvənhi
rɪpkiskai mhə ruvehe tukumiaha, nənə kɪmiaha
tihaməkeikei mhəsevər ia rerɪmiaha tukwe, mətə
tihpwəh nəvisəien kɪmiaha min ti nətərigien

me səvənhi. ²*Iərmama riti rɪni nɪpərhienien
mə in rukurən nəniien nəveginien me pam,
mətə iərmama riti mwi nahatətəien səvənhi
rɪpkiskai mhə in raməni a nəveginien ia nəmhien.

³*Pwəh iərmama sə raməni nəveginien me pam
rəpwəh nətoni ərəhaien iərmama sə rɪpkəni mhə
nəveginien me pam. Nənə pwəh iərmama sə in
rɪpkəni mhə nəveginien me pam rəpwəh nɪniien
mə iərmama sə raməni nəveginien me pam ramo
noien ərəha. In trəpwəh nɪniien iamɪnha irə ti
nəri nə mə Kumwesən rɪnəsevər raka ia rerɪn ti
iərmama nəha, mɪnəsəni raka in ruvehe tukwe
in. ⁴*Ik nəfe iərmama mə tikɪni mə iərmama sə
ramo tukwini nari səvəi iərmama əpə riti mwi rɪno
noien ərəha? Ia nəmri lərimənu a səvənhi in trərer
uə trɪmwei. Nənə in trərer ti nəri nə mə lərimənu
səvənhi rukurən noien mə in trərer.

⁵*Iərmama riti raməkiri mə nəpɪn kuatia ropə
ia nəpɪn me nepwɪn, mətə iərmama riti mwi
raməkiri mə nəpɪn me pam həmnəmwhen a.
Pwəh nərmama kuatia kuatia hətərig ia nətərigien

* **14:1:** Rom 15:7 * **14:2:** Jen 1:29, 9:3 * **14:3:** Kol 2:16

* **14:4:** Mat 7:1, Jem 4:11-12 * **14:5:** Kal 4:10

me sǝvǝnraha mǝ sǝ pǝku nǝha ro nǝpǝrhienien.
⁶ Iǝrmama sǝ rerǝn ramrhi mǝ nǝpǝn kuatia ropǝ
 ia nǝpǝn nepwǝn, in ramo noien nǝha mǝ trǝsiai
 Iǝrimǝnu sǝkitaha. Nǝnǝ iǝrmama sǝ ramǝni
 nǝvegǝnien me pam ramǝni mǝ trǝsiai Iǝrimǝnu
 sǝkitaha, ti nǝri nǝ mǝ in rani tanak m Kumwesǝn
 ti nǝvegǝnien sǝnǝni. Nǝnǝ iǝrmama sǝ rǝpkǝni
 mhǝ nǝvegǝnien me pam in mwi ramǝpwǝh
 nǝnǝn ti nǝsiaiien Iǝrimǝnu sǝkitaha, nǝnǝ in
 mwi rani tanak m Kumwesǝn ti nǝvegǝnien
 sǝnǝni. ⁷ Iǝrmama riti rǝpkǝrimǝnu atukw mhǝ ia
 nǝmiruieren sǝvǝnhi, nǝri auǝr a mǝ in ramǝru uǝ in
 remhǝ. ⁸*Trǝni mǝnuǝ kitaha samǝmiru, nǝmiruieren
 sǝkitaha in sǝvǝi Iǝrimǝnu sǝkitaha. Nǝnǝ trǝni
 mǝnuǝ kitaha semhǝ, nemhǝien sǝkitaha in sǝvǝi
 Iǝrimǝnu sǝkitaha. Ro iamǝnhi irǝ trǝni mǝnuǝ
 samǝmiru uǝ sǝuvamhǝ, kitaha sǝvǝi Iǝrimǝnu
 sǝkitaha. ⁹ Kristo rimamhǝ marǝ mǝtui mwi ti nǝri,
 mǝ in truvehe Iǝrimǝnu sǝvǝi nǝrmama sǝmǝme
 kamhǝmiru mǝne sǝmǝme hǝuvamhǝ raka. ¹⁰*Ro
 pen rǝfo ikamǝkiri noien sǝvǝi pǝm mǝ rǝrǝha?
 Uǝ ik, rǝfo ikamǝtǝ ǝrǝha pǝm? Kitaha pam tsǝrer
 ia nǝmri Kumwesǝn, in trǝkiri kitaha ti noien
 me sǝkitaha. ¹¹ Iakani iamǝnhi irǝ ti nǝri mǝ nǝ
 nǝgkiariien i kimǝrai pen ia Nǝkukuǝ Ikinan rani
 mǝ,

“Iou Iǝrimǝnu iakamǝru, iakani nǝpǝrhienien
 mǝ nǝrmama me pam tuhǝnimwi nukurhunraha
 ia nǝnimek,
 nǝnǝ nǝrmama me pam tuhǝni irapw mǝ iou,
 iou Kumwesǝn.”

* **14:8:** Luk 20:38, Kal 2:20, 1Tes 5:10 * **14:10:** Mat 25:31-32,
 Wok Me 17:31, 2Kor 5:10, Fil 2:10-11

12 *Nəgkiariien nəha nıpwrən mə kitaha pam tsaməkeikei mhəni irəpw noien me səkitaha ia nəmri Kumwesən.

13 Ro iamınhi irə pwəh kitaha səpwəh mwi nəkiriien noien me səkitaha me mə rərəha mətə pwəh səuvehi nətərigien riti sə rani mə tsəpwəh noien nari riti ia nəpın riti sə tro piəvtaha riti rapəti mımwei. 14 *Iou iakukurən amasan mə nəveginien me pam hamasan a ti nəniien həpko mhə iərmama riti rəmkemik ia nəmri Kumwesən. Iesu lərimənu səkitaha rasitu ia nırak mo iakuvehe mını nıpərhienien ia nəri nəha. Mətə trini mınıuə iərmama riti rerin rırhi mə nari riti rəmkemik ia nəmri Kumwesən, nəri nəha rəmkemik atukw a tukwe in. 15 *Nəpın iko piəm riti rıregi rərəha ti nəveginien me səməme ikaməni ramahətən pen mə ikinəpwəh narəien i sə ikamarə irə mamə nokeikeien. Tikəpwəh noien mə nəri ikiməni trouraha piəm riti sə Kristo rımamhə tukwe. 16 *Nənə tikəpwəh noien mə nəri ikətoni mə ramasan a tukini ərəha. 17 Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə rıpkə mhə in nə nəniien nari mıne nənimwiien nari, mətə nitətə nəha in nə natukwatukwien, mıne nəmərinuien, mıne nagienien sə Nənimwın İkinan rauvei pehe. 18 İərmama sə ramo tukwini nari m Kristo ia suatuk iamınha irə Kumwesən rerin ramagien tukwe, nənə nərmama mwi həukurən niniien mə noien səvənhi ratukwatukw.

19 *Ro pen pwəh sousari ti noien sə raməmri nəmərinuien mıne narimnari me səməme

* 14:12: Kal 6:5 * 14:14: Wok Me 10:15, Taet 1:15 * 14:15: 1Kor 8:11-13
 * 14:16: Taet 2:5 * 14:19: Rom 12:18, Rom 15:2

tuhasitu ia kitaha ti nuvrhakinien kitaha me sauvehe mhautə. ²⁰ *Tikəpwəh nəsəniien nəveginien sənəm rouraha wok səvəi Kumwesən. Nəveginien me pam hamasan a həpko mhə iərmama riti rəmkemik ia nəmri Kumwesən, mətə rəpkatukwatukw mhə mə tiko piam rəmwei ti nəniien nari. ²¹ Ro iaminha irə ramasan mə tikəpwəh nəniien nusai nari uə ikəpwəh nənimwiien nənimwiien skai rəmwhen ia waen uə noien nari riti mwi sə tro piam rapəti mīmwei.

²² Nahatətəien səim ti narimnari me nəha ramasan mə tikəkwtəmhiri ramarə a tukw ik mine Kumwesən. Trini minuə iərmama riti ramesi pen noien sə in rukurən mə ramasan a, mīpkregi mhə rərəha tukwe, in rerin tragien. ²³ *Mətə trini minuə iərmama riti nətərigien səvənhi ramo kəru ti nəveginien riti, nənə in raməni, ramo noien ərəha ia nəmri Kumwesən, ti nəri nə mə in raməni nəveginien nəha, mətə rəpwəh niniien nīpərhiēniēn irə mə ratukwatukw a mə tro iamihhi irə. Nəfe nəghin iərmama rəpwəh niniien nīpərhiēniēn irə mə ratukwatukw a mə tro, trini minuə ramo, ramo noien ərəha ia nəmri Kumwesən.

15

¹ Kitaha nərmama nahatətəien səkitaha riskai tsaməkeikei mhasitu ia nərmama nahatətəien səvənraha rəpwəh niskaiien, mhəvrani nari pəmpəm me səvənraha, nənə mhəpwəh nəvraniēn mə reritaha tragien tukwe. ² *Mətə pwəh kitaha sousari mə tso piəvtaha me rerinraha

* **14:20:** 1Kor 8:13 * **14:23:** Taet 1:15 * **15:2:** Rom 14:19, 1Kor 9:19, 1Kor 10:24,33

ragien, mho ramasan minraha, mhəuvrhəkin irəha həuvehe mhəutə. ³ *Iakani iamini irə ti nəri nə mə Kristo ripkousari mhə mə tro rerin əpa ragien. Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Nini ərəhaien me nərmama səpəmsəpə kamhəni ia niram, həuvehe mhəmak ia nirak.”

⁴ *Kitaha səukurən mə nəgkiariien me pam səməme kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan fwe kupwən kimərai pen irəha mə tuhəvəhag m kitaha mə tsəmri pen əknekin nətərigien səkitaha ia Kumwesən. Kitaha səukurən noien noien nəha ti nəri nə mə samərer əknekin ia nəpin me nənə nəgkiariien me səvəi Nəkukuə Ikinan kamhəvehi utə nətərigien səkitaha.

⁵ Kumwesən əpa ramasitu ia kitaha mə tsərer əknekin ia nəpin me, nənə in əpa rauvehi utə nətərigien səkitaha. Nənə təkwtəkwuni iakaməres in mə trasitu ia kimiaha ia nətərigien səkimiaha mə truvehe mo kuatia rəmwhen ia noien səvəi Iesu Kristo. ⁶ Nənə iakaməres iaminiha irə mə kimiaha pam rerimiaha rukurən nuveheien məmwhen ia reri iərmama kuatia a ti nuvehi utəien nəghi Kumwesən i in Kumwesən mine Tata səvəi Iesu Kristo Iərimənu səkitaha.

⁷ *Ro pen mə piəvtaha riti ruvehe tukumiaha tihəsevər ia rerimiaha tukwe rəmwhen ia Kristo rinəsevər ia rerin tukumiaha nəpin hiəuvən tukwe in. Tiho iaminiha irə pwəh nərmama həuvehi utə nəghi Kumwesən. ⁸ *Iakani pehe tukumiaha

* 15:3: Sam 69:9 * 15:4: Rom 4:23-24, 1Kor 10:11 * 15:7:

Rom 14:1 * 15:8: Mat 15:24

i mə Kristo rıməuvehe iərmama sə ro tukwini nari m nəkur Isrel^a mə trahatən mə Kumwesən in nı̄pərhiēnien, nənə mə tro promes me səməme Kumwesən rino m kaha kupwən me səvəi nəkur Isrel həuvehe mho nı̄pərhiēnien. ⁹ *Nənə in rıməuvehe mə tro nərmama rı̄pko mhə irəha nəkur Isrel həuvehi utə nəghi Kumwesən ti nariēn səvənhi. Rəmwhen ia nəgkiariēn i kımərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Ro iamınhi irə takəgnəgini ik ia reri nərmama rı̄pko mhə irəha nəkur Isrel, takəni nı̄pu muvehi utə nəghim.”

¹⁰ Nənə in rani mwi mə:

“Kımiaha nərmama me rı̄pko mhə kımiaha nəkur Isrel tihagien kımiaha nərmama me səvənhi.”

¹¹ Nənə rani mwi mə:

“Kımiaha nərmama me pam i rı̄pko mhə kımiaha nəkur Isrel tihəgnəgini Kumwesən,^b kımiaha pam ia kwənəkwus me pam tihəuvei pen nəgnəginiēn min.”

¹² *Nənə Profet Aesea rani mwi mə:

“Nuai nei riti trukwesər ia Jese muvehe, mutə, mərimənu ia nərmama rı̄pko mhə irəha nəkur Isrel.

Nərmama me nəha tuhəmri pen əknekin nətəriēn səvənraha irə.”

¹³ Kumwesən əpa ramasitu ia kitaha mə tsəmri pen əknekin nətəriēn səkitaha irə. Nənə təkwtəkwuni iakaməres in mə tro rerımiaha ragien məpwiuən nəpın kımiaha hiēni

^a **15:8:** Uə nərmama kuvehi ninhum mınraha * **15:9:** Wok Me 3:25, Rom 11:30, 2Saml 22:50 ^b **15:11:** Uə Iərimənu * **15:12:** Rev 5:5

nɪpərhiɛniɛn ia Iɛsu Kristo. Iakaməres mə in tro iamɪnha irə mə ia nɪskaiɛn səvəi Nənɪmwɪn Ikinan kɪmiaha hiəukurən nuveheien mhəskai mwi ti nəmri pen əknekinien nətərigien səkɪmiaha irə.

Pol in aposol riti səvəi Iɛsu Kristo

¹⁴ Piak me, iou iakukurən amasan mə nɪmɪruɛn səkɪmiaha rukuər ia namasanien, nənə hiəməvəhi nukurənien me pam, nənə hiəmwhen ti nəvəhagien m kɪmiaha me. ¹⁵ Nəgkiariien me nepwɪn ia nəkukuə i həknekin kwopti, mətə iakətigase mɪrai pen m kɪmiaha mə takə a pwəh rerɪmiaha ramrhi. Ratukwatukw a mə takəgkiari iamɪnha irə ti nəri nə mə Kumwesən rɪməuvei pehe namasanien səvənhi miou, ¹⁶ *muvehi utə iou irə mə iou aposol riti səvəi Iɛsu Kristo^c kərhi pen iou iakamevən ti nərmama rɪpko mhə irəha nəkur Isrel. Iou iakamowək rəmwhen ia pris riti, maməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən. Rəmwhen ia pris rauvei pen narimnari me m Kumwesən ia təkure nifatə, iou mwi iakauvei pen nari riti min. Nəri nəha iakauvei pen m Kumwesən in i nərmama rɪpko mhə irəha nəkur Isrel. Nənə iakokeikei mə Nənɪmwɪn Ikinan tro irəha həuvehe mhəmher, mho ikinan i, nənə Kumwesən rerɪn tragien ti nuvehiiɛn irəha.

¹⁷ Ti nəri nə mə iou aposol riti səvəi Iɛsu Kristo, ro pen iakukurən nəfiəutəien iou ti wok səvəi Kumwesən. ¹⁸ *Mətə rəknekin mə takəgkiari ia nari riti iou atukw iakɪno. Takɪni a nəfe

* **15:16:** Rom 1:5, 12:3, Rom 11:13, Fil 2:17 **C 15:16:** Uə iərmama sə ramo tukwini nari m Iɛsu Kristo * **15:18:** 2Kor 3:5

Kristo rino ia nirak ti nuviiēn nǝrmama rɨpko mhǝ irǝha nǝkur Isrel hǝuvehe mho nǝkwai Kumwesǝn. Kristo rino wok ia nǝgkiariien sǝiou mine noien me sǝiou. ¹⁹ Nǝnǝ in rino wok ia nɨskaiien sǝvǝi nɨmtǝtien me mine narimnari me kamǝtoni kamǝrkǝrinari irǝ. In rino irǝha pam ia nɨskaiien sǝvǝi Nǝnimwɨn Ikinan. Ro pen iakɨni irapw pam nǝgkiariien amasan sǝvǝi Kristo, iakɨmǝkupwǝn fwe Jerusalem mevǝn ia kwopun me pam meste pen tǝnǝ nǝha Ilirikam.

²⁰ *Nǝnǝ ia nǝpɨn me iakokeikei mǝ takǝvisau irapw nǝgkiariien amasan sǝvǝi Kumwesǝn ia kwopun me nepwɨn sǝmǝme kɨpkregi raka mhǝ nǝghi Kristo ikɨn. Iakǝpwǝh nokeikeiien mǝ takuvrhǝkɨn nari ia tǝkure nǝri sǝ iǝrmǝpǝ rɨnǝmri irapw. ²¹ Mǝtǝ rǝmwhen ia nǝgkiariien i kɨmǝrai pen ia Nǝkukuǝ Ikinan rani mǝ,

“Nǝrmama sǝmǝme kɨpkɨni irapw mhǝ iǝrmama nǝha mɨnraha, irǝha tuhǝtoni in nǝnǝ nǝrmama sǝmǝme hǝpkregi raka mhǝ, irǝha tuhǝukurǝn.”

²² *Noien i iakamo mamevǝn ia kwopun me sǝpǝmsǝpǝ nǝpɨn rɨpɨk ramǝsisǝg iou ti nuveheien mǝtoni kɨmiaha.

Pol rokeikei mǝ trǝtoni nakalasia me fwe taon nǝha Rom

²³ Mǝtǝ tǝkwtǝkwuni wok sǝiou ia kwopun i rino sampam. Ia nuk me rɨpɨk iakokeikei mǝ takuvehe mǝtoni kɨmiaha. ²⁴ *Ro iamɨnhi irǝ rerɨk rɨrhi mǝ takuvehe mǝtoni kɨmiaha nǝpɨn takevǝn ia tǝnǝ i Spen. Nǝpɨn takuvehe tsarǝ nǝpɨn kwakwa a, nǝnǝ

* **15:20:** 2Kor 10:15-16 * **15:22:** Rom 1:10-13 * **15:24:** 1Kor 16:6

iakokeikei mə tihasiu ia nirak ia navənien səiou.
²⁵ *Mətə təkwtəkwni iakamevən fwe Jerusalem
 mə takasiu ia nərmama me səvəi Kumwesən
 fwe ikin. ²⁶ *Nakalasia me fwe ia profens mi
 nəha Masetonia mine Akaea rerinraha ragien
 həuvei pehe mane me nēpwın trasitu ia nərmama
 me səvəi Kumwesən fwe Jerusalem səməme
 nautə səvənraha riwən. ²⁷ *Rerınraha ragien a
 ti noien nəha. Nənə nīpərhiēnien səvənraha kaon
 rarə ti nəkur Isrel ti nəri nə mə irəha həuvehe
 mamhəuvehi pəri narimnari amasan me səvəi
 nəkur Isrel ramasiu ia nənīmwinraha. Ro
 iamınhi irə ratukwatukw mə nərmama rīpko
 mhə irəha nəkur Isrel irəha mwī tuhasitu ia
 nəkur Isrel, mhəuvei pen narimnari amasan me
 səvənraha trasitu ia nīpwrənraha. ²⁸ Takuvehi
 mane i həməuvei pehe miou mevən muvei pen
 mınraha. Nənə nēpın iako sampam ia nəri i, iakier
 mevən ia tənə i Spen, nənə ia navənien səiou
 takuvehe mətoni kimiaha. ²⁹ *Nənə iakukurən
 mə nuveheien səiou sə takuvehe tukumiaha irə,
 trukuər ia narimnari amasan me səvəi Kristo mə
 kimiaha tihəregi ramasan.

³⁰ *Piak me, ti nəri nə mə kitaha samahatətə ia
 Iesu Kristo Iərimənu səkitaha, nənə Nənīmwin
 Ikinan ramo kitaha samokeikei kitaha me,
 iakaməres kimiaha mə tihəfwaki əknekın
 m Kumwesən tukw iou rəmwhen iou mwī
 iakaməfwaki tukwe. ³¹ Tihəfwaki mə Kumwesən
 truvehi raka iou ia rəgi nəkur Jutia səməme
 həpkini mhə nīpərhiēnien ia Iesu. Nənə tihəfwaki

* **15:25:** Wok Me 19:21 * **15:26:** 1Kor 16:1, 2Kor 8:1, 2Kor
 9:2,12, Wok Me 24:17 * **15:27:** Rom 9:4, 1Kor 9:11 * **15:29:**
 Rom 1:11 * **15:30:** 2Kor 1:11, Kol 4:3, 2Tes 3:1

mwi mə nəpɪn takevən mier pen fwe Jerusalem, nərmama me səvəi Kumwesən fwe ikin rerɪnraha tragien ti nasituien səiou. ³² Nənə ia noien nəha, trɪni mɪnuə nəkwai Kumwesən pərhien, takuvehe mətoni kɪmiaha ia nagienien, nənə kitaha pam reritaha tragien. ³³ Pwəh Kumwesən i in nukune nəmərɪnuien tramarə tukumiaha. Ouəh, pwəh ro iamɪnhi.

16

Pol rani ramasan revən ti nərmama me səpəmsəpə fwe taon nəha Rom

¹ Iou iakani pehe tukumiaha i mə kitirimətaha Fipi, ramasitu ia wok səvəi nəfwakiien fwe Kegkria, in prən amasan riti. ² Ramasan mə tihəuvehi in ruvehe mo kuatia kɪmiaha min ia nəghi lərɪmənə səkitaha, noien nəha ratukwatukw mə nərmama me səvəi Kumwesən tuho. Trɪni mɪnuə nari riti səvənhi riwən, ramasan mə tihasitu irə, ti nəri nə mə in rɪnasitu ia nərmama həpɪk, masitu mwi ia nirak.

³*Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Prisila mine Akwila, kɪmrahar mɪnrau iamharo pəri wok səvəi Iesu Kristo. ⁴ Irau krɪnouərer irapw mə trouemhə ti nasituien ia nirak. Rɪpko mhə iou əpa, mətə iou mine nakalasia me pam səməme rɪpko mhə irəha nəkur Isrel kɪmaha iahaməni tanak ti nirau. ⁵*Tihəni tukwini ramasan səiou revən mwi ti nakalasia me səməme kamhousəsimwɪn irəha me fwe ia nɪmwə səvənrau.

Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti iərmama keikei səiou Epainetas, in rɪməkupwən mɪni nɪpərhienien ia Kristo fwe ia profens nəha Esia.

* **16:3:** Wok Me 18:2,18,26 * **16:5:** 1Kor 16:15,19, 2Tim 1:15

⁶ Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Meri, in raməmwur pik ti nasituien ia kimiaha.

⁷ Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Antronikas mine Junias kimrahar nəkur Isrel kimrahar minrau iamharevən ia kalapus. Aposol me kamhəsiai irau, irau kriməkupwən ia nirak rouni nipərhienien ia Kristo.

⁸ Tihəni tukwini ramasan səiou ia nəghi Iərimənu səkitaha revən ti Ampliatas keikei səiou.

⁹ Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Urpanas, kitaha min samo pəri wok səvəi Kristo. Tihəni tukwini ramasan səiou revən mwi ti Stakis keikei səiou.

¹⁰ Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Apeles, in rinahatən pen raka mə in iərmama pərhien səvəi Kristo.

Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Aristopolas mine nərmama me ia nəkwai nimwə səvənhi.

¹¹ Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Herotion iəmə Isrel riti mwi.

Tihəni tukwini ramasan səiou ia nəghi Iərimənu səkitaha revən ti Narkisos mine nərmama me ia nəkwai nimwə səvənhi. ¹² Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Trifaena mine Trifosa, prən mi nəha krauo wok səvəi Iərimənu səkitaha.

Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Persis keikei, pran riti sə ramo pik wok səvəi Iərimənu səkitaha.

¹³* Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Rufas, iərmama riti sə raməmwur pik ti noien wok səvəi Iərimənu səkitaha.

Tihəni tukwini ramasan səiou revən mwi ti mama səvənhi. In rino ramasan miou rəmwhen ia mama atukwatukw səiou.

* **16:13:** Mak 15:21

14 Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Asukritas mine Flekon, mine Heremes mine Patropas mine Heremas mine piəvtaha me nepwɪn səməme kamharə irəha mɪnraha. 15 Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Filolokas, mine Julia mine Nereas irau kɪtiriməni, mine Olimpəs, mine nərmama me nepwɪn səvəi Kumwesən səməme kamharə irəha mɪnraha.

16 *Tihəni ramasan tukumiaha me, mhakei m kɪmiaha me ia nakeiien sə rəmher. Nakalasia me pam səvəi Kristo kamhəni ramasan tukumiaha.

17 *Piak me, iakaməgkiari skai m kɪmiaha mə tihaməsiari ti nərmama nepwɪn nəha ikɪn. Irəha kamhərəkummen nəvisəien me, mamhouraha nahatətəien səvəi nərmama, mamhahatən nəgkiariien sə ropə ia nəgkiariien i kɪnahatən raka kɪmiaha irə. Tihəpwəh nevəniien ipaka ti nirəha,

18 *ti nəri nəmə nərmama səməme kamho iamɪnha irə, irəha həpko tukwini mhə nari m Kristo Iərimənu səkɪtaha, mətə irəha kamho tukwini nari m tipwɪnraha. Nənə ia nəgkiariien əsien me mine nəgkiariien me həpwəh nəmwhenien, irəha kamheikuə ia nərmama me səməme həpkukurən amasan mhə nari. 19 *Nərmama həuvəregi raka nəvisaiien mə kɪmiaha hiamo nəkwai Kristo, ro pen rerik ragien pik tukumiaha. Mətə iakokeikei pik mə tihəukurən amasan nari ti noien atukwatukw me, nənə mhəpwəh nevəniien ia noien ərəha me.

20 *Kumwesən in nukune nəmərɪnuien trɪpko

* **16:16:** 1Kor 16:20, 1Tes 5:14 * **16:17:** Mat 7:15, Taet 3:10

* **16:18:** Fil 3:19, Kol 2:4, 2Tes 2:3 * **16:19:** Rom 1:8, Mat 10:16,

1Kor 14:20 * **16:20:** Rom 15:33, Jen 3:15

mhə tui in trəsəni kɪmiaha hieivə tesi Setan ia nɪsumiaha. Pwəh namasanien səvəi Iesu Iərimənu səkɪtaha tramarə tukumiaha.

²¹ *Timoti iərmama sə iarauo pəri wok kɪmrau min rani ramasan tukumiaha.

Nənə Lusias mɪne Jeson mɪne Sosipata, irəhar nəkur imwak mirəhar, harni mwi ramasan tukumiaha.

²² Iou Tertius i iakmərαι tukwini nəgkiariien səvəi Pol ia nəkukuə i iakani ramasan tukumiaha ia nəghi Iərimənu səkɪtaha.

²³ *Iəmə i Kaius rani ramasan tukumiaha. Iou Pol, iakamarə ia nimwə səvənhi, nənə nakalasia me kamhousəsɪmwɪn irəha me ia nimwə səvənhi irəha pam kamhəni ramasan tukumiaha. Erastas i ramərimənu ia mane me səvəi taon nəha mɪne piəvtaha Kwotas, irau mwi krauni ramasan tukumiaha. ²⁴ a

²⁵ *Pwəh səuvehi utə nəghi Kumwesən revən fwe irənhə ia nəpɪn me. In əpa rukurən noien kɪmiaha hiərer əkɲekɪn ia nahatətəien səkɪmiaha. Noien nəha ramesi pen nəgkiariien amasan səiou mɪne nəvisaiien ia Iesu Kristo. Ramesi pen mwi nəgkiariien səvəi Kumwesən sə nɪpwrən rɪnərkwafə fwe tui, ²⁶ mətə təkwtəkwuni mɪne Kumwesən rɪno pui nərmama hətəni. In Kumwesən sə ramarə rerɪn. Profet me səvənhi me fwe kupwən həmərαι pen nəgkiariien nəha səvənhi ia nəkukuə me səvənraha. In rɪni mə

* **16:21:** Wok Me 16:1-2, Wok Me 19:22, 20:4 * **16:23:** 1Kor 1:14

a **16:24:** Niutestamen me nepwɪn kɪmərαι pen ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris fwe kupwən nəgkiariien riti ia vas 24 rani iamɪnhi irə mɪnuə: “Pwəh namasanien səvəi Iərimənu səkɪtaha Iesu Kristo tramarə tukumiaha pam.” * **16:25:** Efes 1:9, 3:5,9, Kol 1:26, Rom 1:5

nəgkiariien nəha traməkeikei mevən ti nərmama
ia tənəmtənə me pam mə irəha tuhahətətə irə mho
nəkwan. ²⁷*Kumwesən əpa in Kumwesən, in əpa
rukurən nari. Pwəh nəgnəginiien revən tukwe
in ia nuk nuk me ti nəri i Iesu Kristo rino. Ouəh,
pwəh ro iaminihi.

* **16:27:** 1Tim 1:17, Jut 25

Nəkukuə Ikinan
The New Testament in the Nafe (Kwamera) language
of Southeast Tanna, TAFEA Province, Vanuatu
Niutestamen long lanwis Nafe blong Vanuatu.
Le Nouveau Testament dans la langue Nafe de
Vanuatu.

copyright © 2013 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Nafe (Nafe)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2019-06-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 30 Nov 2021

26b0f540-c192-5878-be67-18ede9ab1416